

ÜNİVERSİTE YAŞAMINA GİRİŞ DERSİ

ÜNİTE 1:ÜNİVERSİTE NEDİR?

1-Üniversite Kelimesinin Kökeni

Üniversite, Latince “öğretmenler ve alimler grubu” anlamına gelen “universitasmagistorum et scholarium” ifadesinden günümüzdeki anlamına kavuşmuştur. Ortaçağda Batı dünyasında topluluk, cemaat, “communauté” bütünlük, beraberlik gibi mânâlarda kullanılıyordu.

Günümüzde; Üniversite (isim Fransızca: université) (Evrenkent) yüksek düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan fakülte, enstitü, yüksekokul vb. alt bölümlerden meydana gelen ve öğrencilere belirli ihtisaslar kazandıran öğretim ve araştırma kuruluşu.

Genel olarak üniversite birliği, birleştiriciliği, bütün bilgi dallarında evrensel (külli) mahiyette bilgi üretmeyi ve bunları yaymayı ifade etmektedir. Tarihî gelişimi gereği evrensel bir eğitim kurumudur. Dolayısıyla bünyesinde başka milletlerden ve ülkelerden öğrencilere de yer vermektedir. Bununla birlikte üniversite, toplumun entelektüel kültürünü özümleyen, geliştiren ve yayan bir kurum olarak tarif edilebilir.

Eflatun ve Aristo’nun hiçbir politik ve dini baskı unsuru olmadan öğrencileri ile felsefi tartışma yarattıkları ortamdan esinlenerek günümüze kadar evrensel ölçekte bağımsız ve tüzel kişiliğe sahip kurumlar olarak “universitas” üniversite adını almışlardır. Üniversite felsefi tartışma ortamında akıl sürecini duygusal sürecin önüne alarak kişilerin olayları görerek ve tartışarak farkına varılabilirliğini sağlayan ortamlardır. Üniversite, birlikte öğrenme, araştırma ve geliştirme zihniyetinin, ‘müşterek çalışma anlayışının’ (“collaboration”), ruhunun hâkim olduğu bir yuvadır.

Üniversitenin İşlevi Nedir?

- Üretici düşünceye sahip, disiplinli ve muhakeme gücü gelişmiş, tutarlı ve vizyonu geniş, yüksek nitelikli kişiler yetiştirmek,
- Bilim ve tekniğin gelişmesine katkı sağlamak,
- Ülke ve dünya sorunlarına çözümler getirmek,

- Özgür eğitim vererek rasyonel düşünen, akılcı çözümler üreten geniş ufuklu ve hür düşünceli nesiller yetiştirmek,
- Eleştirel düşüncenin yayılmasında, yerleşmesinde öncü vazifesi görmek,
- Temel bilimlerin ülkemizde gelişmesine katkı sağlamak,
- Uygulamalı araştırmalar yapmak; mevcut bilgi ve fikirleri yenileyip zenginleştirilerek korumak
- Meslek dallarının ihtiyacı olan elemanları yetiştirmek,
- Kültürün yenileşmesi ve nesilden nesile aktarılmasını sağlamak.

Üniversitenin Mantığı

- Üniversitenin mantığı, rasyonaliteye dayanır'. Onun rasyonalitesi ise her şeyden önce bilimsel rasyonalitedir(Gerçeğe ve akla uygun)
- Üniversite kendisine ve milletine inanmalı, güvenmeli; bilimin üstünlüğü fikrine sahip çıkmalı; bilimin değerini idrak ederek onu korumalı; onu ideolojilere, siyasî çıkarlara alet etmemeli
- Üniversite, siyasî konularda yerine göre görüş bildirmeli; ama siyasete asla karışmamalıdır.
- Üniversitelerin ve üniversite üyelerinin bilimsel zihniyete, bilimsel bilince ve hepsinden önemlisi görev sorumluluğu ve bilincine sahip olmaları gerekir.
- Üniversiteye gelen gence, araştırmacılık sıfatının ve bilim zihniyetinin kazandırılması gerekir. Bu onlara eleştirci zihniyeti, serbest düşünme yeteneğini, kendisini ve başkalarını anlama yeteneğini edindirmekle mümkündür.

Üniversitenin Tarihçesi

Bugünkü anlamda ilk üniversitelere Abbasiler döneminde Bağdat'ta rastlanır.

İlk üniversiteyse, 859 senesinde kurulan Keyruvan Üniversitesidir.

Eski **Yunan** ve **Roma** dönemlerinde bazı yüksek eğitim ve öğretim teşkilatları olmasına rağmen bunların bugünkü anlamda üniversite niteliği yoktur. Batıda üniversiteler **İslam** medeniyetinin **Endülüs Emevi Devleti** vasıtasıyla **Avrupa** 'ya girmesiyle başlar. **Fas Kurtuba** ve **Gırnata** üniversiteleri, ilim ve fennin kilise ve piskoposların tesirindeki ruhban sınıfına mensup öğretim üyeleri olan okullara girmesine vesile olarak, sadece hukuktan ibaret olan öğretim dalına **tıp, astronomi,,ilahiyat** ve benzerlerinin de eklenmesini sağladı. O zamana kadar Avrupa kralları ve devlet adamları tedavi olmak için

Kurtuba Üniversitesinin Tıp Fakültesine gelirlerdi. Hatta dünyanın düz olduğuna inanan Avrupalılar, **Galileo**, **Kopernik**, **Newton** dünyanın döndüğünü **İslam** kitaplarından öğrenip söyleyince onları suçlu görüp hapsedecek kadar ilim ve fende geriydi. **Bağdat** 'taki Nizamiye Medresesi (1065), Osmanlılardaki ilk üniversite olan İznik Medresesi (1331) gibi örnekleri ile de **Selçuklular** ve **Osmanlılar** döneminde hızla gelişen medrese müessesesi Tanzimata kadar fen derslerinde de söz sahibiydi. Fen dersleri kaldırılınca ilim ve fenni

Endülüs Emevileri vasıtasıyla İslam medeniyetinden alan batı, doğuyu geçmeye başladı.

Batıda Bologna, Pavia, Ravenna ve Paris adları altında gelişmeye başlayan ilk üniversiteler uzun süre psikoposların kontrolünde kalmaya devam etti. Hatta Bologna Üniversitesinin rektörleri öğrenciler tarafından seçilmekteydi. Öğrenciler nation denen dört gruba ayrılır ve her grubun lideri rektörün yanında yönetime katılırlardı. Buna rağmen asıl yönetici ve söz sahibi kimseler piskoposluktan gönderilen ve kançı denen kimselerdi. Paris Üniversitesinde ise öğrencilerle birlikte öğretim üyeleri de o yönetimde rol alırlardı. Fakat neticede yine kontrol piskoposluğundu. Sonraları üniversite rektörü piskoposluğa karşı otoritesini sağlayarak özerk hale geldi. Bunu takiben papalığa bağlı olmayan İngiliz Oxford ve Cambridge üniversitelerinden sonra 14. yüzyıla kadar çeşitli Avrupa şehirlerinde üniversiteler kuruldu.

Günümüzde Durum

Günümüzdeki teşkilat ve statüye sahip üniversiteler memleketimizde, **1863** 'te kurulan Darülfünunla başlar. Avrupa üniversitelerinde eğitim öğretim kilisenin kontrolü altındaki teoloji (din ilmi)'ne dayanmasına rağmen Türklerin **Selçuklu**, **Osmanlı** ve daha pekçok değişik dönemlerde kurdukları çeşitli statülerdeki üniversitelerde müsbet ilimlerin de okutulması bakımından üniversite olarak ilmi kariyerini başından günümüze kadar muhafaza etti. Bu sebeple Türkiye'de modern üniversitelerin ilki olan İstanbul Üniversitesi, **1453** senesinde **Fatih Sultan Mehmed** Hanın din ilimleri yanında fen ilimlerinin de okutulması için kurduğu Fatih Külliyesine (Medreseler topluluğu) dayanmakta olup, beş asırlık bir geçmişe sahiptir. **1933** 'te kaldırılan Darülfünun, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olmak üzere muhtariyet ve tüzel kişiliği olmayan İstanbul Üniversitesi olarak yeniden teşkilatlandırıldı.

Bu arada **Ankara** 'da çeşitli tarihlerde Hukuk (1927), Dil ve Tarih- Coğrafya (**1935**), Fen (**1943**) ve **Tıp** (**1945**) gibi fakülteler kuruldu. Aynı zamanda aslı **1773** yılına dayanan Yüksek Mühendis Mektebi, **İstanbul Teknik Üniversitesi** adını aldı (**1944**).

1945 'te çıkarılan kanunla bütün üniversiteler, aynı hükümlere tabi olmak üzere ilim ve idarede muhtar tüzel kişilikler haline geldi. **1960** 'ta üniversiteler kanununda yapılan değişikliklerle üniversiteler, fakülte, enstitü, yüksek okul ve araştırma kuruluşlarından meydana gelen, idari ve ilmi muhtariyeti(bilimsel yetkinliği) olan eğitim, öğretim ve araştırma merkezleri haline geldi. 1961 Anayasası, **1971** Anayasa değişikliği ve 1982 Anayasasında üniversite teşkilatlarında yapılan bazı değişiklikler esnasında memleket sathında çeşitli yeni üniversiteler kuruldu. **1955** 'te kurulan **Trabzon** 'daki **Karadeniz Teknik Üniversitesi**, **1956** 'da İngilizce öğretim yapacak şekilde **Ankara** 'da kurulan **Ortadoğu Teknik Üniversitesi**, **1954**'te yine Ankara'da kurulan Hacettepe Üniversitesi, 1955'te İzmir'de kurulan Ege Üniversitesi, **1971** 'de Robert Kolejini hükümete geçmesiyle kurulan ve İngilizce eğitim yapan İstanbul Boğaziçi Üniversitesi, **1957** 'de Erzurum'da kurulan Atatürk Üniversitesi bunların en önemlileridir. Orta öğretimin memleket sathında gittikçe yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan talebe fazlalığını değerlendirmek için Milli Eğitim Bakanlığının açtığı çeşitli yüksek okulları **Diyarbakır**, **Elazığ**, **Sivas**, Malatya, Samsun, Eskişehir, Bursa, Edirne gibi illerde kurulan yeni üniversiteler takip etti. Akademi adı altında faaliyet göstermelerine müsaade edilen bazı özel yüksek okullar, Anayasaya göre yüksek okul kurma yetkisi devlete ait olduğundan devletleştirildi.

1982 Anayasasıyla bütün yüksek öğrenim kurumları üniversite çatısı altına alındı. Bu kurumların kontrolü yine 1982'de kurulan Yüksek Öğretim Kuruluna (YÖK) verildi.

1982 'de kabul edilen kanun hükmündeki bir kararnameyle memleket sathındaki üniversiteler belirlenerek yeni bir düzene sokuldu.

Üniversitelerin İdaresi

Üniversitelerin idaresi rektör, senato ve yönetim kurulu tarafından sağlanır. Senato rektörün başkanlığında fakülte dekanları ve her fakülteden bir temsilci profesörden meydana gelir. Senatonun görevi üniversiteyle ilgili kanun, tüzük tasarılarını ve yönetmelikleri hazırlar. Bütçe, seçim, yeni kürsü, enstitü açılması veya kaldırılmasıyla ilgili kararları, teklifleri inceler ve yürürlüğe koyar. Üniversite yönetim kurulu yine rektör başkanlığında, dekanlar ve seçimli üç profesörden meydana gelir. Rektörler, 4 yılda bir Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Genel Sekreterse üniversitenin idari işlerine bakar. Yazı işleri, personel, kütüphane, hizmetliler buna bağlıdır.

YÜKSEKÖĞRENİM KURUMSAL HİYERARŞİSİ

YÖK--→Üniversiteler-→Fakülteler--→Bölümler---→Anabilim Dalları----
→Bilim Dalları

YÜKSEKÖĞRETİM AKADEMİK HİYERARŞİSİ

YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU

REKTÖR

REKTÖR YARDIMCISI

DEKAN

BÖÜM BAŞKANI

ANABİLİM DALI BAŞKANI

Dünya Üniversite Sıralaması

- 2015 yılı Dünyanın ilk 1000 üniversitesi listesine Türkiye’den 10 üniversite listeye girebilmiştir.Bunlar;

Bilkent Ü, Boğaziçi Ü, ODTÜ, Koç Ü, Sabancı Ü, İTÜ, Hacettepe Ü, İstanbul Ü, Ankara Ü ve Çukurova Üniversitesi’dir.

Dünyanın Ayakta Olan En Eski Üniversiteleri

- University of **BOLOGNA**Italy Kuruluş yılı:1088-İtalya
- University of **OXFORD** United Kingdom Kuruluş yılı:1096-İngiltere
- University of **MODENA**Italy Kuruluş yılı:1175-İtalya
- Université Paris **Sorbonne**France Kuruluş yılı:1200-Fransa
- University of **CAMBRIDGE** United Kingdom Kuruluş yılı:1209-İngiltere
- University of **SALAMANCA**Spain Kuruluş yılı:1218-İspanya
- University of **PISA**Italy Kuruluş yılı:1343-İtalya

SIİRTÜNİVERSİTESİ

Siirt Üniversitesi Künye

Kuruluş Tarihi	29.05.2007
Rektörü	Prof. Dr. Murat Erman
Öğrenim Dili	Türkçe
Üniversite Türü	Devlet
Yerleşimi	Kezer, Merkez, Sağlık, Eruh ve Kurtalan Kampüslerinde yapılanmıştır.

Akademik Profil

Fakülte	7
Yüksekokul	4
Meslek Yüksekokul	5
Bölüm	57
Enstitü	4
Araştırma Merkezi	15

Toplam Öğrenci Sayısı	12.213
Lisans Öğrencisi Sayısı	6.308
Ön Lisans Öğrencisi Sayısı	4.323
Lisansüstü Öğrencisi Sayısı	555
Akademik Personel	466
İdari Personel	425

İletişim Bilgileri

Adres	Kezer Yerleşkesi Batman Yolu 10.km Merkez, 56100 Siirt
Tel	0484 212 11 11
Faks	0484 223 19 98
Web Mail	www.siirt.edu.tr

Tarihçe

Siirt Üniversitesi; 29.05.2007 tarih ve 26536 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2809 sayılı kanun maddesiyle kurulmuştur. Üniversitemiz, 2007 yılından itibaren eğitim, öğretim, araştırma çalışmalarını ve kamu hizmetini sürdürmektedir. Üniversitemizin temelleri 1976 yılında Dicle Üniversitesine bağlı olarak kurulmuş olan 2 yıllık Eğitim Enstitüsüne dayanmaktadır. Bu Enstitü 1982 yılında Siirt Eğitim Yüksekokulu, 1992 yılında Siirt Eğitim Fakültesi adını almıştır.

Üniversitemiz; Eğitim, Mühendislik-Mimarlık, Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, Ziraat, İlahiyat ve Veteriner Fakültesi olmak üzere **7 fakülte**; Beden Eğitimi ve Spor, Sağlık, Yabancı Diller ve Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu olmak üzere **4 yüksekokul**; Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Yaşayan Diller ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü olmak üzere **4 enstitü**; Sosyal Bilimler, Teknik Bilimler, Sağlık Hizmetleri, Kurtalan ve Eruh Meslek Yüksekokulu olmak üzere **5 meslek yüksekokulu** ile Arıcılık Uygulama ve Araştırma Merkezi, Bağcılık Uygulama ve Araştırma Merkezi, Bilim ve Teknoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi, Deney Hayvanları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Hayvan Sağlığı Uygulama ve Araştırma Merkezi, İbrahim Hakkı Uzaktan Algılama Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kariyer Planlama, Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Keçi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Siirt ve Yöresi El Sanatları

Uygulama ve Araştırma Merkezi, Siirt ve Yöresi Tarih-Kültür Uygulama ve Araştırma Merkezi, Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Yaban Hayvanları Koruma, Rehabilitasyon Uygulama ve Araştırma Merkezi olmak üzere **15 araştırma ve uygulama merkezi** bulunmaktadır.

Üniversitemiz, Kezer Yerleşkesi, şehir merkezinde bulunan Sağlık ve Merkez yerleşkesi ile Kurtalan ve Eruh yerleşkelerinde eğitim-öğretim, araştırma çalışmalarını sürdürmektedir. Sağlık Yerleşkesinde Sağlık Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu bulunmaktadır. Merkez Yerleşkesinde; Veteriner Fakültesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu ve Lojmanlar yer almaktadır. Eruh yerleşkesinde Eruh Meslek Yüksekokulu ve Kurtalan yerleşkesinde Kurtalan Meslek Yüksekokulu bulunmaktadır. Kezer Yerleşkesinde ise Rektörlük Binası, Enstitüler, Mühendislik-Mimarlık, Eğitim, Fen-Edebiyat, Ziraat, İktisadi ve İdari Bilimler, İlahiyat Fakülteleri, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma Merkez Kütüphanesi, Kampüs Camii, Personel ve Öğrenci Yemekhanesi, ve Mediko- Sağlık Birimi faaliyetlerini sürdürmektedir. Ayrıca, Kezer Yerleşkesinde Merkezi Araştırma Laboratuvarı, Hali ve Futbol Sahası, Kapalı Spor Salonu, 2 Tenis Kortu, 1 Fitness Salonu, Basketbol ve Voleybol Sahası ve Konuk Evi hizmet vermektedir.

Siirt Üniversitesi Logosunun Anlamı

Siirt Üniversitesi'ne ait logonun oluşmasında kaynak oluşturan eserin mucidi, İbrahim Hakkı, Hicri 1115/Miladi 1703 yılında Erzurum'a bağlı Hasankale İlçesi'nde doğmuştur. Babası olan Osman, kendine hocalık yapacak bir kişiyi bulmak maksadıyla Tillo'ya gelmiş ve İsmail Fakirullah'ı bularak öğrencisi olmaya başlamıştır. Büyük düşünür İbrahim Hakkı hadis, fıkıh, tasavvuf, edebiyat, psikoloji, sosyoloji, tıp ve astronomi gibi pek çok ilim dalında büyük bir başarılar göstermiştir. Doğunun yetiştirdiği bu büyük âlim, kısa zamanda dünya çapında ün salmıştır. İnsanlığa bıraktığı değerli eserler, onun şahsiyetinin ve ilmini gösterir. İbrahim Hakkı, “yeni yılda doğan ilk güneş, hocamın başucunu aydınlatmazsa, ben o güneşi neyleyim” sözü ile ilim öğreten hocasına gösterdiği değeri ifade etmek istemiştir. İbrahim Hakkı, hocasının ölümünden sonra hocasına olan bağlılığını ölümsüzleştirmek amacıyla, astronomi alanındaki bilgisinden yararlanarak tarihe “Işık Hadisesi” ismiyle geçen mimari bir eser ortaya koymuştur. Kaynaklara göre, “Işık Hadisesi” aşağıdaki biçimde gerçekleşmekteydi. İbrahim Hakkı, bir büyük ve iki küçük kubbenin örttüğü iki oda, bir hol ve bir kuleden ibaret olan türbede yatan hocası İsmail Fakirullah'a ait sandukanın başucunu gece ve gündüzün eşit olduğu 21 Mart

gününde güneşin ilk ışıklarıyla aydınlatmak istemiştir. Bu amaçla, Tillo'nun 3-4 km doğusundaki bir tepe üzerine orta yerde 40×50 cm boyutunda pencere olacak şekilde bir duvar örmüştür. 21 Mart gününde yeni doğan güneşin ilk ışınları, duvardaki pencereden gelen ışık kuledeki mercek yardımıyla türbenin penceresine vurarak İsmail Fakirullah'a ait sandukanın baş tarafını aydınlatmıştır. Örülen duvar aynı zamanda türbenin tümünün gölgede kalmasını sağlamıştır

ÜNİTE 2:ŞEHİR KAVRAMI VE YAŞANILAN KENT

Şehirleşmeyi tanımlarken önce şehir tanımını net olarak yapmak gerekir.

Latin kökenli dillerde **urbs / urbis**'e karşılık olarak Türkçede hem kent hem de şehir ifadesi kullanılır. Ancak bu iki kelime de Türkçe kökenli değildir. Şehir, Farsçada «şah» kelimesine bağlı olarak, şahın yaşadığı yer, büyük yerleşim, krallık, kent anlamlarına sahiptir. Kent ise Soğdagca da (9'ncü yüzyıla kadar **ipek yolu** üzerinde konuşulan en önemli dil olmuş olan Soğdca, Soğdların gitgide daha çok **Türklerin** arasında kalmaları ve **Türkçe** konuşmaya başlamaları ile önemini kaybetmiş ve hatta sonunda tamamen kaybolmuştur) Soğdakça;kale ve şehir anlamına gelse de, gene Farsçada köy demektir. Nişanyan gibi bazı etimologlar, kentin esasen «İrani kökenli bir sözcük» olduğunun ve Türkiye Türkçesinde 20. yy'a dek 'köy, kırsal yerleşim' anlamında kullanıldığının altını çiziyorlar. «Dil Devrimi esnasında yanlışlıkla Öztürkçe sanılarak canlandırıldığı ve 'şehir' anlamı yüklendiği» söyleniyor.

Orta Asya Türk boyları arasında bugünkü anlamda kenti tanımlamak için kullanılan kelime «balık» idi. Etimologlar bunun balıklama, yani imar ve iskan faaliyetleriyle ilintili bir ifade olduğunu söylüyorlar. Eski Türk boylarının çoğunlukla göçebe olduğu düşünülürse, bu oldukça makul bir iddia.

Şehir kavramı genellikle kent kavramı ile eşdeğer olarak kullanılmakta olup tarihsel süreç içerisinde farklı isimler almıştır. Örneğin, şehir Romalılar tarafından 'site', 'polis', Araplar tarafından "Medine", "Mısır" ve Orta Asya Türk boyları tarafından ise de "Balık" olarak isimlendirilmiştir.

Türk Dil Kurumu'nun hazırlamış olduğu sözlüğe göre; şehir, nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent, site olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamada nüfusun istihdam şekli ve alanları üzerinde durulduğu görülmektedir. Fakat eski dönemlerde savunma gereksiniminin ön planda olmasından dolayı "kale" veya "sur" şehir kavramının tanımlanmasında önemli bir kriter olarak kullanılmıştır. Ortaçağ şehirleri

duvarlarla çevrili insan yerleşimleri' ifadesi dikkate değerdir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise belgelerde şehir “cuma kılınır ve pazarı durur yer” olarak ifade edilmiştir.

Antik Dönem kentlerinin en önemli özelliği ise, çevrelerindeki kırsal alanlara ekonomik, kültürel ve daha pek çok bakımdan bir merkez oluşturmalarıdır. Bu dönemde ayrıca kentlerin oluşumunda din olgusunun da önemli bir yeri vardı. Antik Yunan sitelerinin bugün devlet adı verilen kuruluşa çok yakın bir yapıya sahip olduğu bilinir. Bu dönemde “site” olarak adlandırılan yerleşim alanları; hukuki ve siyasi anlamda bağımsız bir düzene sahip, sosyal, ekonomik ve askeri birlikleri ayrı olan yerleşim alanlarıydı. M.Ö. 1. yüzyıldan itibaren bu kentler önemini kaybetmiş, kentsel gelişim sürecinde Roma kentleri dikkat çekmeye başlamıştır. Şehirci ve mimar **Hippodamos'un** ilk kez Miletos'da uyguladığı birbirine dik kesen caddelerden oluşan karelemeli plan tipi daha sonraları tüm antik kentlerde değişik varyasyonlarıyla uygulanmıştır.

Bir antik Yunan kentinin fiziki çehresini belirleyen dört bölüm vardır: **Akropolis** (yukarı kent), **agora (çarşı)**, **konut alanları**, **Nekropolis** (ölüler kenti). Akropoliste bir temenos (duvarlarla çevrilmiş kutsal alan) alanı içinde tapınaklar bulunur. Her kentin koruyucu bir tanrısı veya tanrıçası olmasından dolayı, bu tanrı veya tanrıçaya adanmış bir tapınak mutlaka bulunur. Halk meclisi (Ekklesia) dışında yönetim meclisi (bouleuterion) binası, tiyatro, stadyum, hamam ve gimnazyum, nimpheum (anıtsal çeşme), sütunlu cadde; Roma döneminde ortaya çıkan Zafer Takları, Hipodrom ve Arenalar, su kemerleri (Aquadük), Bazilika, anfitiyatro gibi kamusal yapılar ve mekânlar hem kentlinin kentle aidiyetlik ilişkisini sağlayan hem de yöneticilerin meşruiyetini sağlayan temel unsurlardır.

Agoralar ticaret alanları olup bu alan içinde yer alan en önemli yapılar dükkân sıralarından oluşurlar. Bir pazar yeri olan agoralar kentlinin sosyal ya da kente ilişkin sorunları tartıştığı, bazı zamanlar kişisel görüşlerin tartışmaya sunulduğu mekân işlevi de görüyordu. Günümüzdeki meydan kavramıyla örtüşen mekânlar Antik Yunan kentlerinde yoktur.

Orta Asya şehirlerinin fiziki yapısı dikkate alındığında karşımıza üç bölüm çıkmaktadır. Aristokratların yaşadığı ve zanaatların toplandığı **şehristan** veya **asıl şehir**; Şehristan'ın içerisinde saray ve idari yönetimleri barındıran **İç kale** ve Şehristan'a bitişik genellikle ticari faaliyetlerin icra edildiği **Rabad'dır**. Mahalleler birbirinden duvarlar ile ayrılmıştır. Ticaret alanları meslek gruplarına göre örgütlendiği, her mesleğin ayrı bir 'sûk' içinde gruplaştığı söylenebilir. Şehirlerdeki en önemli yapılardan birisi de şüphesiz Ulu Cami'dir. Önceleri her kentte Cuma namazı kılınan tek bir cami olduğu bilinmektedir.

Türklerin Anadolu'ya yerleşmeleri ile birlikte (1075-1308) bu coğrafyada daha önce hüküm sürmüş olan devletlerin şehirleriyle karşılaştılar. İlk dönemlerde Bizans'tan intikal eden

şehirlerin fiziksel dokusu genellikle korundu ve ilk İslam fetihlerinin ardından olduğu gibi bu yapıya İslami unsurlar eklenmiştir. Anadolu Selçukluları, Anadolu'da bir şehri fethettiklerinde ilk iş olarak orada camiler, medreseler, kervansaraylar, zaviyeler inşa ederek tüccarları, din alimlerini ve Türk nüfusu buralara yerleştirmek olmuştur. Türkler'in gelişiyle Anadolu'da yeni bir şehir fizyonomisi doğdu, bu sayede Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması yönünde önemli adımlar atılmıştır.

İslam dininin getirdiği düşünce sistemi ve hayat anlayışı şehirlerin fiziksel yapısını önemli ölçüde etkilemiştir. İslam şehrin çekirdeğini teşkil eden birinci derecede en önemli fiziki unsur camidir. İslam şehirlerinde cami cemaat için sadece bir ibadet mekânı olmayıp hamam, çeşme, çarşı gibi unsurları da şekillendiren maddi, manevi, idari, içtimai ve kültürel yönleriyle kentsel ağırlıklı bir niteliğe sahiptir. İslam dünyasının büyük şehirlerinde Ulucami etrafında toplanan ve külliye adı verilen sosyal nitelikli yapıların anıtsal özellikler taşıdığı ve İslam şehirlerinin değişmez kimliğini oluşturan medrese, hastahane, imaret, çarşı, han, hamam, çeşme ve türbe vb. yapılardır.

Cami etrafında bütünleşen bir hayat şehrin birliğini sağlıyor ve İslami tevhid anlayışının gündelik hayatta yaşanır hale gelmesine yardım ediyordu. İslam şehirlerinin çoğunda şehir merkezinde yer alan camiden etrafa doğru yayılan formda bir ana yol şebekesi dağılıyordu. Cadde ve sokaklar genellikle dar olup üzerinde sadece bir dış kapının yer aldığı avlu duvarlarıyla belirlenmişti. Ayrıca evlerin dışarıdan görülmesini engelleyip mahremiyetini koruyan bu yapılanma İslam şehirlerine ait bir özgünlüktür. İslam'ın getirdiği mahremiyet anlayışının bir neticesi olarak genellikle tek katlı olan avlulu ev tipinin yaygınlaştığı bilinmektedir. Özel hayatın başkalarından gizlenmesini sağlayan avlulu evler, avlu etrafına dizilen ve pencereleri avluya açılan müstakil odaları sayesinde kalabalık aile gruplarının aile içi mahremiyet kurallarına uymasına da imkân veriyordu. Avluda bazen su (fiskiye, çeşme), çiçek ve ağaç bulunurdu.

SİİRT İLİ

SİİRT İL İSMİNİN KAYNAĞI

Siirt adının Sami Dili'nden geldiği öne sürülmektedir. Bazı kaynaklarda bu adın, Keldani Dili'nden, kent anlamına gelen Keert (Kaa'rat) sözcüğünden kaynaklandığı yazılıdır. Siirt sözcüğü, isim kaynaklarında; Esart, Sairt, Siirt, Siird, gibi çeşitli biçimlerde kullanılmıştır. Süryani'ler kente Se'erd (yöresel söyleniş biçimiyle Sert) demişlerdir.

XIX.Yy.'da Sert, Seerd, Sört, Sairt olarak kullanılmış, günümüzde de Siirt biçimiyle benimsenmiştir.

Diğer bir kaynakta Siirt isminin, "Seert" anlamındaki "üç yer" manasına geldiği de söylenir. Siirt adının nereden geldiği konusunda değişik görüşler vardır.Şimdiki Siirt, eski Siirt'in üstündeki

sırtlarda kurulmuş olduğu için yukarıdaki sözü edilen “Sırt” kelimesi mevki ve kelime ilgisi bakımından daha uygun olarak görülmektedir.

Siirt İlinin Tarihsel Gelişimi

Siirt, Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarının kesiştikleri alanda kurulmuştur. Bu yüzden kuzeyinde ve güneyinde ortaya çıkan uygarlıklar, yörenin kültürel gelişmesinde etkili olmuştur.

Bölgenin dağlık oluşu ve ulaşım imkanlarının yetersizliği, gelişmiş kentlerin kültür merkezlerinin ortaya çıkmasını engellemiştir. Yakın zamana kadar Siirt tarihinin İ.Ö. IV.Yy. öncesi dönemleri bilinmemektedir.

1963 yılında Halet ÇAMLIBEL ve R.J.BRAIDWOOD başkanlığında kurulan Güneydoğu Anadolu Tarih Öncesi Araştırmaları Karma Projesi kapsamında, Siirt İli’nde yapılan yüzey araştırmalarında Neolitik, Kalkolitik, Tunç ve Helenistik, Roma, Bizans-İslam ve Yakınçağ’ı kapsayan dönemlere ait buluntular ortaya çıkarılmıştır. Günümüzdeki kültürel yapı Türk – İslam Kültürü’nün etkisiyle biçimlenmiştir.,

İ.Ö. 3000 ve 2000’lerde Güneydoğu Toroslar, iki kültür alanını birbirinden ayırmaktaydı. Güneyde Mezopotamya’da gelişmiş bir tarım kültürü, kuzeyde ise Doğu Anadolu’nun yüksek yaylasında ilkel tarımcılığa ve hayvancılığa dayalı, daha yavaş gelişen bir kültür vardı. İki kültürün kesiştiği yerde bulunan Siirt’te, yayla kültürü özellikleri görülmektedir. M.Ö. 3000’lerde yöreye egemen olan Hurri’lerden sonra sırasıyla Hitit, Urartu, Asur, Med ve Pers’ler de hakimiyet kurmuşlardır.

Siirt’in içinde bulunduğu bölge, göçler nedeniyle etnik ve dinsel inanışlar yönünden çeşitlilik göstermektedir. Urartular, İskitler, Medler ve Persler, egemenlik dönemlerinde dinsel inanışlarını da buralara yaymışlardır. Dağlık alanlarda yaşayan kapalı toplulukların çeşitli din ve tanrıları vardı. İ.Ö. 150’lerden başlayarak yöreye egemen olan Partlar, Arsaklılar, Sasaniler dönemlerinde İran Tanrıları’nın ve inanışlarının etkisi güçlenmiştir. Yöreyi etkileyen Roma – Part, Roma – Sasani Savaşları, aynı zamanda iki dinin ve kültürün karşılaşması niteliğindedir.

İslam Uygarlıkları Dönemi :

639’da Elcezire’nin fethi için görevlendirilen İlyas Bin Ganem, Diyarbakır yöresini İslam mücahitlerine açtığı zaman Siirt’te aynı akibete uğramıştır. Diyarbakır’ın zaptında mühim hizmetleri bulunan Halid Bin Velid, Hasankeyf Savaşı’nda muzaffer olduktan sonra Siirt’e yürümüş, şehrin o zamanki hakimi Hersolu itaatini arz ederek, şehri teslim etmiştir. Bundan sonra Siirt Hakimliği’ne, sahabeden olan Hişşam oğlu Hakem tayin olunmuştur.

661 yılında kurulan Emevi Hilafeti bölge ile birlikte Siirt'i de hakimiyet altına almıştır. Emeviler'den sonra hilafet makamını ele geçiren Abbasiler, Diyarbakır, Silvan ve Siirt'i de ele geçirmişlerdir.

Dinsel bakımdan bölge ilkin önemli bir “Harici”(Harici Mezhebi) Merkezi'ydi. IX.Yy.'dan sonra Hanbeli ve Maliki mezhepleri aracılığıyla Sünnilik, Mervanoğulları Dönemi'nde Şafîlik, Türklerle Hanefilik yayılmaya başlamış, daha sonra Mervanoğulları Dönemi'nde Şafî'lik giderek ortadan kalkmıştır. Yörede Arap – İslam Kültürü'nün etkisi Türklerin Dönemi'nde de sürmüştür.

Anadolu Selçukluları ve Osmanlı Dönemi :

Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türkler Anadolu'ya yerleşmeye başlamış ve Büyük Selçuklu Devleti'nin isteği dışında küçük Türk devletçikleri kurulmuştur. Siirt Yöresi, Hasankeyf Artuklular'ın yönetimindeydi.

Artuklular'a bağlı göçebe Türkmenler yöreye yerleşmiş, Artuklu beyleri ve askerleri, kentlerde Türkleşmenin çekirdeğini oluşturmuşlardır. Beylerinin Alp, İnanç, Yağbu gibi Türk adlarını kullanmaları; Artuklular'da Türkmen Geleneği'nin güçlülüğünü göstermektedir.. Artuklular'dan sonra Siirt'e Akkoyunlular ve Safeviler egemen olmuştur. Akkoyunlular yöreye Türkmenleri yerleştirmiştir.

19. Yüzyılda Siirt :

1877'de Merkez Kaza, Eruh, Şirvan, Rızvan ve Sason'dan oluşan Siirt Sancağı, Diyarbakir Vilayeti'ne bağlıydı.

Siirt, bu yönetsel durumunu 1880'de de korudu.1892 Devlet Salnamesi, Siirt Sancağı'nın Diyarbakir Vilayeti'nden ayrılarak, Bitlis Vilayeti'ne bağlandığını ifade etmektedir.Eskiden Siirt İli'ne bağlı olan Beşiri Kazası, Diyarbakir Vilayeti Merkez Sancağı'na bağlı kaldı. Bu dönemde Bitlis Vilayeti; Merkez Sancağı, Muş, Genç ve Siirt Sancakları'ndan oluşmaktaydı. Siirt Sancağı'nın ise, Merkez Kaza, Şirvan, Eruh, Pervari ve Garzan (Kurtalan) olmak üzere toplam 5 kazası vardı.

1896 Devlet Salnamesi kayıtlarında daha önce Siirt'e bağlı iken bugün Batman'a bağlı olan Sason Kazası'nın Muş Sancağı içinde yer aldığı gösterilmektedir. Siirt Sancağı 1892 – 1896'daki yönetsel konumunu 1903'te ve 1916'da da korumuştur.1918'de Siirt Sancağı'nın yönetsel konumunda yapılan tek değişiklik, Şırnak'ın ilave edilmesiyle kaza sayısının 6'ya çıkarılmasıydı.

KÜLTÜR TURİZMİ

Ulu Cami :

Yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen caminin Selçuklu Sultanlarından Muguziddin Mahmut tarafından 1129 (523 H) yılında onarılmıştır. 1260 (658 H) yılında da Cizre hakimi Selçuk Atabeylerinden El Mücahit İshak tarafından camiye ilaveler yaptırılmıştır. Camiye ait sanat şaheseri mimber ise 1933 yılında Ankara Etnografya müzesine nakledilmiştir.

Veysel Karani Hz. Türbesi :

Baykan ilçesinin Ziyaret Beldesindedir. Yörenin “Cas denilen harcıyla yapılp Kubbe ile örtülmüş olan türbe, 1967 yılında yıktırılarak yerine yeni bir türbe yaptırılmıştır. Veysel Karani türbesi ve külliyesi 2001 yılında Valilikçe restore edilerek modern bir görünüme kavuşturulmuştur. Her yıl 16-17 Mayıs tarihlerinde Veysel Karaniyi anma etkinlikleri düzenlenmektedir.

İbrahim Hakkı ve Hocası İsmail Fakirullah Türbesi :

Din ve astronomi bilgini olan İbrahim Hakkı'nın Hocası İsmail Fakirullah için 18.yüzyılda yaptırdığı türbe Aydınlar ilçe merkezinde (Tillo) bulunmaktadır. Bir büyük ve iki küçük kubbenin örttüğü iki oda ve bir hol ile kuleden ibaret olan türbenin asıl özelliği Aydınlar ilçesinin 3-4 km. doğusundaki bir tepe üzerinde bulunan “Kalet-ül Ustad” denilen yığma taşlardan yapılmış olan ve duvarındaki 40x50 cm. ebatlarındaki pencereden her yıl gece ve gündüzün eşit olduğu 21 Mart günü yeni doğan güneşin ilk ışınları türbe kulesinin penceresine vurarak kırılma suretiyle hocası İsmail Fakirullah Hz.lerine ait sandukanın baş tarafını aydınlatmasıdır.

Erzen Ören Yeri

Kurtalan ilçesinde, Bozhöyük köyü ile Gökdoğan köyü arasında geniş bir alanı kapsar. Erzen ören yerinin Siirt'teki ilk yerleşim yerlerinden olduğuna dair bazı bulgular yapılan araştırmalarla ortaya çıkmıştır.

İrun Kalesi

Şirvan ilçesinin 40 km kuzeyinde sarp dağların zirvesinde kurulmuştur. Kalenin bulunduğu dağın eteğinden geçen nehirle yer altı tüneli ile bağlantısı bulunmaktadır.

Şirvan (Küfre) Kalesi

İlçe merkezinin 4 km doğusunda, ilçenin adıyla anılan kaledir. Doğal bir kayanın üzerinde mevki ye hakim olarak yapılan kale bir kartal yuvasını andırmaktadır.

Billoris (Sağlarca) Kaplıcası Billoris kaplıcası, Siirt'in 17 km. güneyinde Botan çayı kenarında, belediye ve mücavir saha sınırları dışında bulunmaktadır

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin kuzeydoğu ucunda yer alan Siirt doğudan Şırnak ve Van, kuzeyden Batman ve Bitlis, batıdan Batman, güneyden Mardin ve Şırnak İlleri ile çevrilidir. Bölge, Güneydoğu Anadolu düzlüklerinden sonra birden yükselmekte, doğu ve kuzey kesimleri bol yağış almaktadır. Bu nedenle, kuzeyden Muş Güneyi Dağları, doğudan Siirt Doğusu Dağlarıyla çevrili olan il alanı, Dicle Irmağı'nın önemli su toplama alanlarından birini oluşturmaktadır. İl topraklarının tümü Dicle Havzası'na girmektedir. Havza, Fırat, Kızılırmak ve Sakarya Havzaları'ndan sonra ülkenin dördüncü büyük su toplama alanıdır. Siirt yaz, kış bol yağış alan zengin çayırarla kaplı yaylalar ile çevrilidir. Siirt'te karasal iklim hüküm sürmekte ve dört mevsim en belirgin özellikleriyle yaşanmaktadır. Doğu ve kuzey bölgelerinde kışlar daha sert ve yağışlı, güney ve güneybatı bölgelerinde ılık geçer. Yazları sıcak ve kuraktır.

ÜNİTE 3: SİİRT ÜNİVERSİTESİ ÖN LİSANS VE LİSANS EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ

Resmi Gazete Tarihi: 05.06.2012 Resmi Gazete Sayısı: 28314

SİİRT ÜNİVERSİTESİ ÖN LİSANS VE LİSANS EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı; Siirt Üniversitesine bağlı fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarının ön lisans ve lisans kayıt, eğitim-öğretim ve sınav esaslarını düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik; Siirt Üniversitesine bağlı fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarındaki kayıt, eğitim-öğretim ve sınav esaslarına ilişkin hükümleri kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik; 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 5,14 ve 44 üncü maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

- a) İlgili birim: Üniversiteye bağlı fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarını,
- b) İlgili kurul: Fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokulu kurulunu,
- c) İlgili yönetim kurulu: Fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokulu yönetim kurulunu,
- ç) Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı: Siirt Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığını,
- d) ÖSYM: Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığını,
- e) Rektörlük: Siirt Üniversitesi Rektörlüğünü,
- f) Senato: Siirt Üniversitesi Senatosunu,
- g) Üniversite: Siirt Üniversitesini,
- ğ) Üniversite Yönetim Kurulu: Siirt Üniversitesi Yönetim Kurulunu ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Kayıt-Kabul, Kayıt Yenileme, Kayıt Sildirme, İlişik Kesme, Yatay ve Dikey Geçişler, Kayıt Dondurma

Öğrenci kabulü

MADDE 5 – (1) Üniversiteye bağlı fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokulu programlarının birinci sınıflarına öğrenci kabulü, ÖSYM tarafından düzenlenen sınav sonuçlarına göre yapılır.

(2) Özel yetenek gerektiren programların sınavları ile seçme ve yerleştirme işlemleri, Yükseköğretim Kurulu kararları çerçevesinde Üniversite tarafından yapılır.

Kayıt işlemleri

MADDE 6 – (1) Üniversiteye yeni kayıt yaptıracak öğrencilerin kayıt tarihleri ÖSYM'nin belirlediği tarihler arasında yapılır. Belirlenen tarihlerde kayıt yaptırmayan adaylar kayıt haklarını kaybeder. Kayıt için istenilen belgeler ÖSYM ve Üniversite tarafından belirlenir.

(2) Üniversiteye kesin kayıt hakkı kazanan adaylar kayıt için şahsen başvuru yaparlar. Ancak mazeretini belgelendiren adaylar kesin kayıtları vekilleri tarafından yaptırabilir.

(3) Kayıt için istenen belgelerin aslı veya Üniversite tarafından onaylı örneği kabul edilir. Askerlik durumu ve adli sicil kaydına ilişkin olarak ise adayın yazılı beyanına dayanılarak işlem yapılır. Kesin kayıt yaptıran öğrencilerin sunduğu bilgi ve belgelerin doğru olmadığı anlaşırsa ilgili yönetim kurulu tarafından kayıtları iptal edilir. Söz konusu şahıslara verilen diploma dahil tüm belgeler iptal edilerek haklarında gerekli kanuni işlem yapılır.

(4) Özel yetenek sınavı ile öğrenci alan birimlere alınacak öğrenciler ilgili iş ve işlemler Senato tarafından belirlenen esaslara göre düzenlenir.

Kayıt yenileme ve ders kayıt koşulu

MADDE 7 – (1) Birinci ve ikinci yarıyıl öğrencileri kayıtlı oldukları programdaki tüm dersleri almakla yükümlüdür. Lisans programlarındaki dersler zorunlu ve seçmeli derslerden oluşur. Seçmeli dersler, öğrencinin zorunlu dersler dışında kendi alanı içinden veya dışından ve kendi isteği ile aldığı derslerdir. Öğrenci bu dersi, kayıtlı olduğu programdaki seçmeli ders adı ile açılmış derslerden seçebileceği gibi, aynı yıldaki başka programların seçmeli veya zorunlu dersleri arasından da seçebilir.

(2) Öğrenci, yarıyıl başında öncelikle başarısız olduğu dersleri almak zorundadır. Bir öğrencinin bir yarıyıldaki tekrarlamak zorunda olduğu dersler de dahil olmak üzere, alabileceği teorik ve uygulamalı derslerin toplamı kırk saatten fazla olamaz.

(3) Öğrenciler; her yarıyıl başında akademik takvimde belirtilen süre içerisinde harçlarını yatırarak, bilgisayar ortamında kayıtlarını yenilemek ve danışmanlarına onaylatmak zorundadır. Bu süre içerisinde haklı veya geçerli bir nedeni olmadan, kaydını yenilemeyen, ayrıca mazeretleri ilgili yönetim kurulu tarafından kabul edilmeyen öğrenciler; o yarıyıldaki derslere, sınavlara giremez ve öğrencilik haklarından yararlanamazlar. Mazeretleri nedeniyle kayıt süresi içerisinde kaydını yenilemeyen öğrencilerin, kayıt yenileme süresinin bitimini izleyen beş iş günü içerisinde ilgili birime başvuruları ve ilgili yönetim kurulu tarafından mazeretlerinin uygun görülmesi halinde kayıtları yapılır.

(4) Derslere kayıt ve yenileme işlemlerinin tümünden öğrenciler sorumlu olup, bu işlemleri kendileri yapmakla yükümlüdürler.

(5) **(Ek:RG-13/7/2014-29059)** Üçüncü yarıyıldan itibaren ön şartlı dersler hariç, kayıtlı olduğu programda bulunduğu yarıyıla kadar alması gereken derslerin tümünü alarak başarılı olan ayrıca genel akademik başarı not ortalamaları 80 ve üstü olan öğrenciler, bir yarıyıldaki alabileceği azami ders saatini aşamayacak şekilde bir üst sınıftan 2 ders alabilirler.⁽¹⁾

Kayıt dondurma

MADDE 8 – (1) İlgili birim yönetim kurulu kararı ile öğrenciye bir yarıyıl veya bir öğretim yılı süreyle izin verilebilir. Bu izin, toplam öğrencilik süresinde iki yılı (dört yarıyıl) geçemez. Bu şekilde izin alan öğrenci, derslere devam edemez ve öğrencilik haklarından yararlanamaz. İzni biten öğrenci, ayrıldığı yarıyıl başından itibaren öğrenciliğine devam eder. Kayıt dondurulan süre ile ilgili olarak, daha önce katkı payı ödenmiş ise iade edilmez.

(2) Öğrencinin kaydının dondurulabilmesi için haklı ve geçerli nedenlerin bulunması gerekir. Haklı ve geçerli nedenler şunlardır:

a) Sağlık sorunu nedeniyle öğrenimine ara vermek zorunda kalması ve bunu üniversite hastaneleri veya diğer sağlık kuruluşlarından alınacak sağlık raporu ile belgelendirmesi.

b) 2547 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinin (2) numaralı alt bendinin üçüncü paragrafı uyarınca, eğitim-öğretimin aksamaması sonucunu doğuracak olaylar dolayısıyla öğrenime Yükseköğretim Kurulu kararıyla ara verilmesi.

c) Mahallin en büyük mülki amirince verilecek bir yazıyla belgelenmiş olması koşuluyla, doğal afetler nedeniyle öğrencinin öğrenimine ara vermek zorunda kalmış olması.

ç) Anne, baba, kardeş, eş veya çocuğunun ölümü ya da ağır hastalığı halinde bakacak başka kimsesinin bulunmaması nedeniyle öğrencinin öğrenimine ara vermek zorunda olduğunu belgelendirmesi ve bu durumun ilgili birim yönetim kurulunca kabul edilebilir olması.

d) Ekonomik nedenlerle izin talep eden ve bu durumunu belgeleyen öğrencinin, ilgili yönetim kurulunun izniyle eğitim ve öğretimine ara vermesi.

e) Genel hükümlere göre kesinleşmiş bir mahkumiyet halinin veya 13/1/1985 tarihli ve 18634 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliğine göre yükseköğretim kurumundan süreli olarak çıkarma cezası dışındaki hallerin bulunması.

f) Öğrencinin askerlik tecil hakkını kaybetmesi veya tecilinin kaldırılması sureti ile askere alınması.

- g) Öğrencinin tutukluluk hali.
ğ) İlgili birim yönetim kurulu tarafından mazeret olarak kabul edilecek diğer hallerin ortaya çıkması.

Kayıt sildirme

MADDE 9 – (1) Öğrenciler; ilgili birime dilekçe ile başvurarak kendi isteğiyle kayıtlarını sildirebilirler. Kaydı silinen öğrenciye ödemiş olduğu harç ve ücretler iade edilmez.

İlişik kesme

MADDE 10 – (1) Öğrencilerin aşağıda belirtilen durumlarda Üniversite ile ilişkisi kesilir:

a) Öğrencinin, Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliğine göre yükseköğretim kurumundan çıkarma cezası almış olması.

b) Öğrencinin sağlık nedeniyle öğrenimine devam edemeyeceğini, sağlık kuruluşlarından alınacak sağlık raporu ile belgelendirmesi ve raporun ilgili yönetim kurulu tarafından kabul edilmesi.

(2) Kendi isteği ile kaydı silinen veya mezun olarak Üniversiteden ayrılan öğrencilerin ilişik kesme işlemlerini yapmaları şarttır.

Yatay ve dikey geçişler

MADDE 11 – (1) Kurum içi ve kurumlar arası yatay geçişler 24/4/2010 tarihli ve 27561 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yükseköğretim Kurumlarında Önlisans ve Lisans Düzeyindeki Programlar Arasında Geçiş, Çift Anadal, Yandal ile Kurumlar Arası Kredi Transferi Yapılması Esaslarına İlişkin Yönetmelik ile Senato tarafından belirlenen esaslara göre yapılır.

(2) Meslek yüksekokulu mezunlarının Siirt Üniversitesine bağlı lisans programlarına dikey geçişleri 19/2/2002 tarihli ve 24676 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Meslek Yüksekokulları ve Açıköğretim Ön Lisans Programları Mezunlarının Lisans Öğrenimine Devamları Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre yapılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Eğitim-Öğretimle İlgili Esaslar

Eğitim-öğretim türleri

MADDE 12 – (1) Üniversitede, ilgili kurulların kararı ve Senatonun onayı ile örgün eğitim, yaygın eğitim, ikinci öğretim, açıköğretim, uzaktan eğitim programları açılabilir.

Eğitim-öğretim takvimi ve dönemleri

MADDE 13 – (1) Üniversiteye bağlı fakülte ve yüksekokullarda eğitim-öğretim; Senatonun belirlediği akademik takvime göre yürütülür.

(2) Bir eğitim-öğretim yılı yarıyıl esasına göre yapılır. Eğitim-öğretim süresi bir yılda güz ve bahar olmak üzere en az on dört haftalık iki yarıyıldan oluşur. Senato gerekli gördüğü hallerde yarıyıl sürelerini değiştirebilir.

Eğitim-öğretim süresi

MADDE 14 – (1) Bir yıl süreli yabancı dil hazırlık sınıfı hariç, kayıt olduğu programa ilişkin derslerin verildiği dönemden başlamak üzere, her dönem için kayıt yaptırıp yaptırmadığına bakılmaksızın ön lisans programlarını azami dört yıl, lisans programlarını azami yedi yıl içinde başarı ile tamamlayarak mezun olamayanlar, 2547 sayılı Kanunun 46 ncı maddesinde belirtilen koşullara göre ilgili döneme ait öğrenci katkı payı veya öğrenim ücretlerini ödemek koşulu ile öğrenimlerine devam etmek için kayıt yaptırabilir. Bu durumda, ders ve sınavlara katılma ile tez hazırlama hariç, öğrencilere tanınan diğer haklardan yararlanılmaksızın öğrencilik statüleri devam eder.

(2) Öğrenim süresinin hesaplanmasında kayıt dondurma süreleri dikkate alınmaz; ancak Üniversiteden uzaklaştırma cezası alan öğrencilerin bu süreleri öğretim süresinden ve devamsızlıktan sayılır.

Eğitim-öğretim programları

MADDE 15 – (1) İlgili birimlerde; teorik ve uygulamalı zorunlu dersler, seçmeli dersler, seminer, staj, uygulama, klinik, atölye ve laboratuvar çalışmaları ve inceleme, gezi, ödev, bireysel çalışma, sınava

hazırlanma, alan ve kütüphane çalışmaları, mezuniyet-bitirme tezi, proje ve benzeri diğer etkinlikler yer alabilir.

(2) Eğitim programlarında yer alacak zorunlu teorik ve uygulamalı derslerin yarıyıllara dağılımı, yapılacak değişiklikler, bölüm/anabilim dalının önerisiyle ilgili kurullarca düzenlenerek Senatonun onayına sunulur. Seçmeli dersler bölüm/anabilim dalının önerisi, ilgili kurulların kararı ve Senatonun onayıyla açılır veya kaldırılır. Eğitim programlarında görev alacak öğretim elemanları ile ders ve uygulama çizelgeleri her yarıyılın başında ilgili kurullarca düzenlenerek ilan edilir.

(3) Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Türk Dili ve yabancı dil dersleri, bütün öğrenciler için verilen zorunlu ortak derslerdir. Ayrıca öğrenciler isteğe bağlı olarak beden eğitimi ve güzel sanat dallarındaki derslerden birini seçmeli ders olarak alabilirler. Bütün bu dersler en az iki yarıyıl olarak programlanır ve uygulanır.

Derslerin kredi değerleri

MADDE 16 – (1) Haftada bir saat teorik ders, iki saat teorik ders uygulaması, laboratuvar, atölye ve klinik çalışması gibi uygulama çalışmaları ve üç saatlik inceleme, gezi, ödev, sınava hazırlanma, bireysel çalışma, mezuniyet tezi, proje çalışmaları gibi diğer etkinlikler bir kredidir. Alınan derslerin Avrupa Kredi Transfer Sistemine (ECTS) karşılık gelen kredi değerleri bu Yönetmelikteki esaslar çerçevesinde Senato tarafından belirlenir.

Ön koşullu dersler

MADDE 17 – (1) Ön koşullu dersler ve koşulları, bu dersleri veren bölüm tarafından gerekçeleri belirtilerek ilgili kurula önerilir ve bu kurulların onayından sonra kesinleşir. Ön koşul niteliğindeki dersler başarılmadıkça, ön koşula bağlı olan dersler alınmaz.

Derslere devam

MADDE 18 – (1) Öğrenciler; derslere, uygulamalara, öğretim elemanlarınca uygun görülen çalışmalara ve sınavlara katılmak zorundadır. Öğrencilerin devam durumları ilgili öğretim elemanı tarafından izlenir.

(2) **(Ek:RG-13/7/2014-29059)** Öğrenciler 60 ile 69 not aralığında geçmiş olduğu dersleri bu Yönetmeliğin 7 nci maddesinin ikinci fıkrasına aykırı olmamak koşuluyla genel akademik ortalamayı yükseltmek için tekrar alabilirler. Bu durumda dersin tekrar edildiği yarıyılta alınan not geçerlidir. ⁽¹⁾

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Öğrenci Yükümlülükleri ve Sınavlar

Sınav çeşitleri ve düzenlenmesi

MADDE 19 – (1) Sınavlar; ara sınav, mazeret sınavı, yarıyıl sonu sınavı, bütünleme sınavı, tek ders sınavı ve muafiyet sınavından oluşur. Bu sınavlar yazılı, sözlü veya hem yazılı hem sözlü ve/veya uygulamalı olarak yapılabilir. Güz ve bahar dönem sonu (final) sınavları, ait oldukları yarıyıl sonlarında yapılır. Dönem sonu sınavlarının yapılacağı yer, dekanlık/yüksekokul müdürlüğünce belirlenir ve ilk sınavdan en az on beş gün önce ilan edilir. Öğrenciler, ilan edilen gün, saat ve yerde sınava girmek, kimlik belgeleri ile istenecek diğer belgeleri yanlarında bulundurmak zorundadırlar. Ara sınava mazereti nedeniyle katılmayan öğrenciler hariç, diğer öğrenciler sınavlara katılmazsa başarısız sayılır. Gerekli durumlarda ilgili yönetim kurulu kararı ile ulusal ve dini bayramlar dışında cumartesi ve pazar günleri de sınav yapılabilir.

(2) Sınavlarda kopya çekenler, kopya çekme girişiminde bulunanlar veya kopya çekilmesine yardım edenler ile sınav kağıtlarının incelenmesi sırasında kopya çektiği ya da çekilmesine yardım ettiği belirlenen öğrenciler, o sınavlardan sıfır almış sayılır ve haklarında Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği hükümlerine göre işlem yapılır. Sınav not çizelgeleri ve sınav kağıtları sınavın yapıldığı tarihten itibaren en geç yedi gün içinde ilgili birimin öğrenci işleri bürosuna teslim edilir. Sınav not çizelgeleri ve sınav kağıtları, ilgili birim tarafından mezuniyetten sonra en az iki yıl saklanır.

Sınav çeşitleri

MADDE 20 – (1) Üniversitede uygulanan sınavlar; ara sınav, mazeret sınavı, yarıyıl sonu sınavı, bütünleme sınavı, tek ders sınavı ve muafiyet sınavından oluşur.

Ara sınav

MADDE 21 – (1) Her ders için her yarıyıl en az bir ara sınav yapılmak koşuluyla, ara sınavların sayısı, kapsam, biçim ve değerlendirme esasları fakülte/yüksekokul kurulu kararı ile belirlenir. Aynı yarıyıla ilişkin derslerden en çok ikisinin ara sınavı aynı günde yapılabilir.

Mazeret sınavı

MADDE 22 – (1) Ara sınava giremeyen öğrencilerden haklı ve geçerli mazeretleri, ilgili yönetim kurulunca kabul edilenler; ara sınav haklarını aynı yarıyıl içinde dekanlık/yüksekokul müdürlüğünce belirlenen gün, yer ve saatte kullanırlar. Mazeret sınavları için ikinci bir mazeret sınavı yapılmaz. Yarıyıl sonu sınavları için mazeret sınavı açılmaz. Rektörlükçe Üniversiteyi temsil etmek üzere görevlendirilen öğrenciler, mazeret sınavına alınır.

(2) Sağlık mazereti nedeniyle ara sınava veya ara sınavlara giremeyen öğrencilerin giremedikleri ara sınav veya sınavlara girebilmeleri için; bulundukları yerdeki sağlık kuruluşundan sağlık raporu almış olmaları gerekir. Öğrenci, rapor süresince devamsız sayılır.

(3) **(Ek:RG-13/7/2014-29059) (Değişik:RG-1/7/2015-29229)** Rapor aldığı halde ara sınava giren öğrencilerin girmiş olduğu sınav, Yönetim Kurulu kararıyla iptal edilerek alınan karar Öğrenci İşleri Daire Başkanlığına bildirilir ve Daire Başkanlığı tarafından otomasyona girmedi olarak işlenir.

Yarıyıl sonu

MADDE 23 – (1) Yarıyıl sonu sınavı, dersin devam koşulunun yerine getirilmiş olması kaydıyla yarıyıl sonunda ilgili kurullar tarafından ilan edilen yer ve zamanlarda yapılır.

Bütünleme sınavı

MADDE 24 – (1) Bütünleme sınavına, dönem sonu sınavına girme hakkına sahip olduğu halde sınava katılamayan veya sınava girdiği halde sınavda başarılı olamayan öğrenciler girebilir.

Tek ders sınavı

MADDE 25 – (1) Mezuniyet durumunda olup, sadece bir dersten başarısız olan öğrencilere, güz ve bahar yarıyılı sonunda tek ders sınavı açılır. Yapılacak sınavda alınan not ara sınavlar dikkate alınmadan değerlendirilir. Öğrencinin gireceği tek ders sınavının ait olduğu yarıyıl için belirlenen öğrenci katkı payı veya öğrenim ücretini yatırmaması zorunludur.

Muafiyet sınavı

MADDE 26 – (1) Zorunlu yabancı dil hazırlık sınıfı bulunmayan birimlere yeni kaydolun öğrenciler için öğretim yılı başında ortak zorunlu yabancı dil dersinden muafiyet sınavı açılabilir. Bu sınav ile ilgili esaslar, Senato tarafından belirlenir.

Sınavlara giriş şartları

MADDE 27 – (1) Muafiyet sınavı dışındaki sınavlara girebilmek için; kayıt yenilemiş olmak, teorik derslerin en az % 70'ine devam etmek, uygulamalı derslerin uygulamalarının en az % 80'ine katılmak ve uygulamalarda başarılı olmak gerekir. Ancak, teorik derslerde bir defa devam almış olan öğrenci, bir daha devam etmek zorunda değildir. Uygulamalarda başarısızlık halinde ders tekrar alınır.

(2) Bir ders ile uygulamasının ayrı sınavlarla değerlendirilmesine ve gerektiğinde bunların birbiriyle bağlantılı olduğuna, ilgili kurullar karar verir.

Ders başarı notu

MADDE 28 – (1) **(Değişik:RG-15/11/2012-28468)** Ders başarı notu; öğrencinin ara sınavı ile yarıyıl sonu sınavlarında aldıkları puanların birlikte değerlendirilmesiyle elde edilir ve bu sonuç öğrencinin akademik başarı durumunu gösterir. Öğrencinin bir dersi başarmış sayılması için; yarıyıl sonu veya bütünleme sınavlarında en az 60 puan almak koşuluyla, ara sınavlarının ortalamasının %40'ı ile yarıyıl sonu veya bütünleme sınav sonuçlarının %60'ının toplamının en az 60 puan olması gerekir. Mezuniyet başarı derecesi aşağıdaki şekilde belirlenir:

<u>Sözel Derece</u>	<u>Başarı Puanları</u>	<u>Başarı Notu (harf)</u>
Pekiyi	90–100	A
Çok iyi	80–89	B
İyi	70–79	C

Orta	65–69	D
Geçer	60–64	E
Başarısız	0–59	F

Akademik başarı not ortalamaları

MADDE 29 – (1) Öğrencilerin akademik başarı not ortalamaları, dönem sonunda Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı tarafından hesaplanır. Bu hesaplama sırasında, öğrencinin dönem akademik başarı not ortalaması ve genel akademik başarı not ortalaması olmak üzere iki ortalama elde edilir. Bir yarıyılın akademik başarı not ortalamasını hesaplamak için; öğrencinin bir yarıyıldan aldığı derslerden elde ettiği notlar ile o derslerin kredi değerlerinin çarpımından oluşan toplam kredi bulunur, daha sonra bütün derslerden alınan toplam kredi, derslerin kredi değerleri toplamına bölünür. Bu değer akademik başarı not ortalaması olarak adlandırılır. Genel akademik başarı not ortalaması yarıyıl akademik başarı not ortalamasının hesaplanmasındaki yol izlenerek, öğrencinin Üniversiteye girişinden itibaren almış olduğu derslerin tümü dikkate alınarak hesaplanır.

Sınav sonuçlarına itiraz

MADDE 30 – (1) Sınav sonuçları öğrenci işleri otomasyonuna işlenip ilan edildikten sonra maddi hata dışında not değiştirilemez.

(2) Öğrenci, sınav sonuçlarına; sonuçların ilanından itibaren beş iş günü içerisinde dekanlığa/ilgili birim müdürlüğüne maddi hata yönünden itiraz edebilir. Bu itiraz üzerine, sınav evrakı, ders sorumlusu tarafından incelenir, maddi hata varsa düzeltilir. İtiraz sonucunun en geç beş iş günü içerisinde sonuçlandırılıp, ilgili birim tarafından yazılı olarak ilgili öğrenciye ve Öğrenci İşleri Daire Başkanlığına bildirilmesi zorunludur.

(3) Dersin sorumlusu olan öğretim üyesi veya öğretim elemanı; sınav notunda maddi hata olduğunu tespit etmesi halinde dilekçe ile ilgili birime müracaat ederek, sınav sonuçlarının ilanından itibaren en geç beş iş günü içerisinde bildirmesi gerekir. İlgili birim not düzeltme ilgili dilekçeleri bir üst yazı ile Öğrenci İşleri Daire Başkanlığına bildirir. Bu tarihten sonra not düzeltmeleri yapılamaz.

Muafiyet ve intibak

MADDE 31 – (1) **(Değişik:RG-13/7/2014-29059)** ÖSYM tarafından yapılan sınava girerek, birinci sınıfa kesin kaydını yaptıran öğrenciler, öğrenime başlayacakları eğitim-öğretim yılının başlamasından itibaren on beş gün içinde başvurmaları halinde, daha önce kayıtlı oldukları diğer yükseköğretim kurumlarından başarmış oldukları derslerden ilgili yönetim kurulu kararı ile muaf kabul edilebilir. Bu tarihten sonraki başvurular dikkate alınmaz. Toplamda her 34 kredilik muaf ders için bir üst sınıfa intibak yapılır. Bu durumda intibak ettirilen süre azami öğrenim süresinden düşülür. ⁽¹⁾

(2) **(Değişik:RG-13/7/2014-29059)** Diğer yükseköğretim kurumlarından aldığı derslerin notları okumuş olduğu üniversitenin not geçme sistemine göre başarılı ise o dersler muaf edilir. ⁽¹⁾

(3) **(Değişik:RG-13/7/2014-29059)** ÖSYM tarafından yerleştirilen öğrencilerin muaf edilen derslerinin notları akademik ortalamaya katılmaz. ⁽¹⁾

(4) İntibak ettirildiği sınıfta öğrencinin alması gereken haftalık ders yükü kırk saatten fazla olamaz.

Akademik danışmanlık

MADDE 32 – (1) Eğitim ve öğretimin düzenli bir biçimde yürütülmesini sağlamak ve öğrencilerin sorunlarının çözümüne yardımcı olmak için bölüm başkanlığının önerisi ilgili birim tarafından ders kayıtları başlamadan önce her öğrenci için bir akademik danışman görevlendirilir.

(2) Danışmanlar, akademik takvimde belirtilen süre içerisinde danışmanı olduğu öğrencilerin ders kayıtlarına yardımcı olur ve öğrenci tarafından onaylanmış ders kayıtlarını kontrol ederek onaylar. Hatalı yapılan ders kayıtları için öğrenciyi uyarır ve gerekli düzeltmeyi yaptıktan sonra ders kaydını onaylar.

(3) İlgili birimin aldığı kararların öğrencilere duyurulmasında yardımcı olurlar.

Mezuniyet

MADDE 33 – (1) Öğrenciler, bu Yönetmelikte belirtilen koşulları ve kayıtlı bulundukları eğitim-öğretim programları için ilgili kurullarca belirlenen yükümlülükleri yerine getirerek mezuniyete hak kazanırlar.

Disiplin işleri

MADDE 34 – (1) Öğrencilerin disiplin iş ve işlemleri, Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği hükümlerine göre yürütülür.

Tebliğat ve adres bildirme

MADDE 35 – (1) Tebligat; öğrencinin kendisine elden veya Üniversiteye bildirdiği adrese iadeli taahhütlü olarak yapılır.

(2) Üniversiteye bildirdikleri adresi değiştirdikleri halde, bunu ilgili birime bildirmemiş veya yanlış ve eksik adres vermiş olan öğrencilerin yükseköğretim kurumundaki mevcut adreslerine tebligatın gönderilmesi halinde tebligat kendilerine yapılmış sayılır.

(3) Öğrenciler, ilgili birim ve Üniversitenin resmi internet sitesinde yapılan duyuruları takip etmekle yükümlüdür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Yönetmelikte hüküm bulunmayan haller

MADDE 36 – (1) Bu Yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde; ilgili diğer mevzuat hükümleri ile Yükseköğretim Kurulu, Senato ve birimlerin ilgili kurullarının kararları uygulanır.

Yürürlükten kaldırılan yönetmelik

MADDE 37 – (1) 12/11/2007 tarihli ve 26698 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Siirt Üniversitesi Ön lisans ve Lisans Eğitim-Öğretim Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 38 – (1) Bu Yönetmelik 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılı başından geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 39 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Siirt Üniversitesi Rektörü yürütür.

	Yönetmeliğin Yayımlandığı Resmî Gazete’nin	
	Tarihi	Sayısı
	5/6/2012	28134
	Yönetmelikte Değişiklik Yapan Yönetmeliklerin Yayımlandığı Resmî Gazetelerin	
	Tarihi	Sayısı
1.	15/11/2012	28468
2.	13/7/2014	29059
3.	7/1/2015	29229

ÜNİTE 4: YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI ÖĞRENCİ DİSİPLİN YÖNETMELİĞİ

18 Ağustos 2012 CUMARTESİ Resmî Gazete Sayı : 28388

YÖNETMELİK

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığından:

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI ÖĞRENCİ DİSİPLİN YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç ve kapsam

MADDE 1 - (1) Bu Yönetmeliğin amacı, yükseköğretim kurumları öğrencilerine verilecek disiplin cezaları ile soruşturma usul ve esaslarını düzenlemektir.

(2) Bu Yönetmelik yükseköğretim kurumlarındaki tüm öğrencileri kapsar.

Dayanak

MADDE 2 - (1) Bu Yönetmelik 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 54 üncü maddesi ile 65 inci maddesinin (a) fıkrasının (9) numaralı bendine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 3 - (1) Bu Yönetmelikte geçen;

- a) Öğrenci: Yükseköğretim kurumlarında önlisans, lisans, yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık veya sanatta yeterlilik öğrenimi gören kişileri,
- b) Kınama: Öğrenciye öğrencilikle ilgili kusurlu davranışlarından dolayı kınandığının yazılı olarak bildirilmesini,
- c) Uyarma: Öğrencinin, öğrencilikle ilgili davranışlarında daha dikkatli olması gerektiği hususunda yazılı olarak ikaz edilmesini,
- ç) Yükseköğretim Kurumları: Üniversiteler, yüksek teknoloji enstitüleri ile bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, meslek yüksekokulları ile uygulama ve araştırma merkezlerini,
- d) Yükseköğretim Kurumundan Bir Haftadan Bir Aya Kadar Uzaklaştırma: Öğrenciye, yükseköğretim kurumundan bir haftadan bir aya kadar uzaklaştırıldığı ve bu süre içerisinde derslere ve sınavlara katılamayacağı yazılı olarak bildirilmesini,
- e) Yükseköğretim Kurumundan Bir Yarıyıl İçin Uzaklaştırma: Öğrenciye, yükseköğretim kurumundan bir yarıyıl uzaklaştırıldığı ve bu sürede öğrencilik haklarından yararlanamayacağı yazılı olarak bildirilmesini,
- f) Yükseköğretim Kurumundan Çıkarma: Öğrenciye, bir daha çıkarıldığı yükseköğretim kurumuna alınmamak üzere öğrencilikten çıkarıldığı yazılı olarak bildirilmesini,
- g) Yükseköğretim Kurumundan İki Yarıyıl İçin Uzaklaştırma: Öğrenciye, yükseköğretim kurumundan iki yarıyıl uzaklaştırıldığı ve bu sürede öğrencilik haklarından yararlanamayacağı yazılı olarak bildirilmesini, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Disiplin Cezaları ve Disiplin Cezalarını Gerektiren Disiplin Suçları Uyarma cezasını gerektiren disiplin suçları

MADDE 4 - (1) Uyarma cezasını gerektiren eylemler şunlardır;

- a) Yükseköğretim kurumu yetkililerince sorulan hususları haklı bir sebep olmadan zamanında cevaplandırmamak,
- b) Yükseköğretim kurumu yetkililerince tesbit edilen yerler dışında ilan asmak,
- c) Yükseköğretim kurumunun izniyle asılmış duyuruları, program ve benzerlerini koparmak, yırtmak, değiştirmek, karalamak veya kirletmek.

Kınama cezasını gerektiren disiplin suçları

MADDE 5 - (1) Kınama cezasını gerektiren eylemler şunlardır;

- a) Yükseköğretim kurumu yetkililerince istenilen bilgileri eksik veya yanlış bildirmek,
- b) Ders, seminer, uygulama, laboratuvar, atölye çalışması, bilimsel toplantı ve konferans gibi çalışmaların düzenini bozmak,
- c) Yükseköğretim kurumu içinde izinsiz afiş ve pankart asmak,
- ç) Yükseköğretim kurumunca asılmış duyuruları, program ve benzerlerini koparmak, yırtmak, değiştirmek, karalamak veya kirletmek,
- d) Sınavlarda kopyaya teşebbüs etmek.

Yükseköğretim kurumundan bir haftadan bir aya kadar uzaklaştırma cezasını gerektiren disiplin suçları

MADDE 6 - (1) Yükseköğretim kurumundan bir haftadan bir aya kadar uzaklaştırma cezasını gerektiren eylemler şunlardır;

- a) Öğrenme ve öğretme hürriyetini engelleyici eylemlerde bulunmak,
- b) Disiplin soruşturmalarının sağlıklı bir şekilde yürütülmesini engellemek,
- c) Yükseköğretim kurumundan aldığı kendine hak sağlayan bir belgeyi başkasına vererek kullandırmak veya başkasına ait bir belgeyi kullanmak,
- ç) Yükseköğretim kurumunda kişilerin şeref ve haysiyetini zedeleyen sözlü veya yazılı eylemlerde bulunmak,
- d) Yükseköğretim kurumu personelinin, kurum içinde ya da dışında, şeref ve haysiyetini zedeleyen sözlü veya yazılı eylemlerde bulunmak,
- e) Yükseköğretim kurumunda alkollü içki içmek,
- f) Yükseköğretim kurumuna ait kapalı ve açık mahallerde yetkililerden izin almadan toplantılar düzenlemek.

Yükseköğretim kurumundan bir yarıyıl için uzaklaştırma cezasını gerektiren disiplin suçları

MADDE 7 - (1) Yükseköğretim kurumundan bir yarıyıl için uzaklaştırma cezasını gerektiren eylemler şunlardır;

- a) Yükseköğretim kurumu personeli ve öğrencilerini tehdit etmek,
- b) Yükseköğretim kurumlarında işgal ve benzeri fiillerle yükseköğretim kurumunun hizmetlerini engelleyici eylemlerde bulunmak,
- c) Kurum personeli ve öğrencilerine fiili saldırıda bulunmak,
- ç) Yükseköğretim kurumlarında hırsızlık yapmak,
- d) Yükseköğretim kurumu bünyesinde mevcut bina, demirbaş eşya ve benzeri malzemeyi tahrip etmek veya bilişim sistemine zarar vermek,
- e) Sınavlarda kopya çekmek veya çektirmek,
- f) Seminer, tez ve yayınlarında intihal yapmak.

Yükseköğretim kurumundan iki yarıyıl için uzaklaştırma cezasını gerektiren disiplin suçları

MADDE 8 - (1) Yükseköğretim kurumundan iki yarıyıl için uzaklaştırma cezasını gerektiren eylemler şunlardır;

- a) Yükseköğretim kurumu görevlilerine karşı cebir ve şiddet kullanarak görevin yapılmasına engel olmak,
- b) Öğrencilere karşı cebir ve şiddet kullanarak yükseköğretim hizmetlerinden yararlanmalarını engellemek,
- c) Bir kimseyi veya grubu, cebir veya tehditle suç sayılan bir eylemi düzenlemeye veya böyle bir eyleme katılmaya zorlamak,
- ç) Yükseköğretim kurumları içerisinde uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanmak, taşımak, bulundurmak,
- d) Sınavlarda tehditle kopya çekmek, kopya çeken öğrencilerin sınav salonundan çıkarılmasına engel olmak, kendi yerine başkasını sınava sokmak veya başkasının yerine sınava girmek,
- e) Yükseköğretim kurumlarında cinsel tacizde bulunmak,
- f) Yükseköğretim kurumlarında 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanuna aykırı olarak ateşli silahlarla mermilerini ve bıçaklarla saldırı ve savunmada

kullanılmak üzere özel olarak yapılmış bulunan diğer aletleri, patlayıcı maddeleri taşımak ve bulundurmak,

g) Yükseköğretim kurumunun bilişim sistemine girerek kendisine veya başkasının yararına haksız bir çıkar sağlamak.

Yükseköğretim kurumundan çıkarma cezasını gerektiren disiplin suçları

MADDE 9 - (1) Yükseköğretim kurumundan çıkarma cezasını gerektiren eylemler şunlardır;

a) Mahkeme kararıyla kesinleşmiş olmak kaydıyla, suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, böyle bir örgütü yönetmek veya bu amaçla kurulan örgüte üye olmak, üye olmamakla birlikte örgüt adına faaliyette bulunmak veya yardım etmek,

b) Yükseköğretim kurumlarında uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri satmak, satın almak, başkalarına vermek ve ticaretini yapmak,

c) 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanuna aykırı olarak ateşli silahlarla, mermilerini ve bıçaklarla saldırı ve savunmada kullanılmak üzere özel olarak yapılmış bulunan diğer aletleri, patlayıcı maddeleri kullanmak,

ç) Kişilerin vücudu üzerinde cinsel davranışlarda bulunmak suretiyle cinsel dokunulmazlıklarını ihlal etmek.

Öngörülmemiş disiplin suçları

MADDE 10 - (1) Yükseköğretim kurumundan uzaklaştırma ve çıkarma cezasını gerektiren disiplin suçları dışında, uyarma ve kınama cezası verilmesini gerektiren eylemlere nitelik ve ağırlıkları itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara da aynı türden disiplin cezaları verilir.

Disiplin suçunun tekrerrü

MADDE 11 - (1) Disiplin cezası verilmesine sebep olmuş bir eylemin tekrerründe bir derece ağır ceza uygulanır.

(2) Disiplin suçunun tekrerrü halinde yükseköğretim kurumundan çıkarma cezası verilemez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Disiplin Soruşturması

Soruşturma açmaya yetkili amirler

MADDE 12 - (1) Disiplin soruşturması açmaya yetkili amirler şunlardır;

a) Fakülte öğrencilerinin işlemiş oldukları disiplin suçlarından dolayı dekan,

b) Enstitü öğrencilerinin işlemiş oldukları disiplin suçlarından dolayı enstitü müdürü,

c) Yüksekokul ve meslek yüksekokulu öğrencilerinin işlemiş oldukları disiplin suçlarından dolayı müdür,

ç) Konservatuvar öğrencilerinin işlemiş oldukları disiplin suçlarından dolayı konservatuvar müdürü,

d) Müşterek alan veya mekanlarda toplu öğrenci eylemleri ile ilgili olarak üniversite rektörleri.

(2) Soruşturma açmaya yetkili amirler, soruşturmayı bizzat yapabilecekleri gibi soruşturmacı veya soruşturmacılar tayini suretiyle de yaptırabilirler.

Soruşturmanın süresi ve zamanlaşımı

MADDE 13 - (1) Disiplin soruşturmasına olayın öğrenilmesini müteakip derhal başlanır. Soruşturma, onay tarihinden itibaren onbeş gün içinde sonuçlandırılır. Soruşturmanın bu süre içerisinde bitirilememesi halinde soruşturmacı, gerekçeli olarak ek süre verilmesi talebinde bulunur.

Soruşturma açmaya yetkili disiplin amiri, uygun bulunduğu takdirde soruşturma süresini uzatabilir.

(2) Bu Yönetmelikte sayılan disiplin suçu niteliğindeki eylemleri işleyen öğrenciler hakkında, bu eylemlerin işlendiğinin soruşturma açmaya yetkili amirlerce öğrenildiği tarihten itibaren;

a) Uyarma, kınama, yükseköğretim kurumundan bir haftadan bir aya kadar uzaklaştırma cezalarında bir ay içinde,

b) Yükseköğretim kurumundan bir veya iki yarıyıl için uzaklaştırma ile yükseköğretim kurumundan çıkarma cezalarında üç ay içinde,

disiplin soruşturmasına başlanmadığı takdirde, disiplin cezası verme yetkisi zaman aşımına uğrar.

(3) Disiplin cezasını gerektiren eylemlerin işlendiği tarihten itibaren, en geç iki yıl içinde disiplin cezası verilmediği takdirde, disiplin cezası verme yetkisi zaman aşımına uğrar. Ancak, disiplin amir veya

kurulunun, bir adli yargı hükmüne ihtiyaç duyduğu hallerde; zamanaşımı süresi adli yargı hükmünün kesinleştiği günden itibaren başlar. Söz konusu ihtiyaç, yetkili disiplin amir veya kurulunun alacağı bir karar ile tespit edilir.

Soruşturmanın yapılış şekli

MADDE 14 - (1) Soruşturmanın gizliliği esastır.

(2) Soruşturmacı tanık dinleyebilir, keşif yapabilir ve bilirkişiye başvurabilir. Soruşturma işlemleri bir tutanakla tespit olunur. Tutanak; işlemin nerede ve ne zaman yapıldığı, işlemin mahiyeti, kimlerin katıldığı, ifade alınmış ise soruları ve cevapları belirtecek şekilde düzenlenir ve soruşturmacı, katip, ifade sahibi ve varsa keşif sırasında hazır bulunanlarca imzalanır. İfade alınırken tanığa ve bilirkişi tayini durumunda bilirkişiye yemin ettirilir; tanığın hüviyeti, adresi ve benzeri açıklayıcı bilgiler belirtilir.

(3) Yükseköğretim kurumlarının personeli, soruşturmacıların istedikleri her türlü bilgi, dosya ve başka belgeleri hiçbir gecikmeye mahal bırakmaksızın verirler ve istenecek yardımları yerine getirirler.

(4) Soruşturmacı, hakkında soruşturma açılan kişi ve eylemlerle sınırlı olmak üzere soruşturmayı yürütür ve tamamlar. Soruşturma esnasında soruşturulan eylemin dışında başka disiplin suçlarının işlendiğini veya aynı suç kapsamında başka kişilerin soruşturmaya dahil edilmesi gerektiğini tespit eden soruşturmacı, durumu yetkili mercie bildirir.

(5) Öğrencinin, disiplin suçunu işledikten sonra yükseköğretim kurumu içinde yer değiştirmesi veya yükseköğretim kurumunu değiştirmiş bulunması veya yükseköğretim kurumundan her ne sebeple olursa olsun ayrılmış olması, soruşturma açılmasına, devamına ve gerekli kararların alınmasına engel teşkil etmez.

Savunma hakkı

MADDE 15 - (1) Hakkında disiplin soruşturması açılan öğrenciye isnat edilen suçun neden ibaret olduğu, savunmasını yapacağı tarihten en az yedi gün önce yazılı olarak bildirilir. Bu yazıda; öğrenciden belirtilen gün, saat ve yerde savunmasını yapmak üzere hazır bulunması istenilir.

(2) Savunma yapmak üzere gelen kişinin savunmasını yazılı olarak sunmayı talep etmesi halinde kendisine üç günden az olmamak üzere süre verilebilir. Yazılı savunma sunulduktan sonra soruşturmacı öğrenciye ek sorular yöneltebilir.

(3) Öğrenciye gönderilecek davetiyede; çağrıya özürsüz olduğu halde uymadığı veya özrünü zamanında bildirmediği takdirde, savunmadan vazgeçmiş sayılacağı ve diğer delillere dayanılmak suretiyle hakkında gerekli kararın verileceği belirtilir.

(4) Geçerli bir özür bildiren veya mücbir sebep dolayısıyla davete uymadığı anlaşılan öğrenciye uygun bir süre verilir. Tutuklu öğrencilere savunmalarını yazılı olarak gönderebilecekleri bildirilir.

(5) Soruşturma öğrencinin kendini gereği gibi savunmasına imkân verecek şekilde yürütülür.

Soruşturma raporu

MADDE 16 - (1) Soruşturma sonuçlandığında bir rapor düzenlenir. Raporda soruşturma onayı, soruşturmaya başlama tarihi, soruşturulanın kimliği, isnat edilen suç konuları, soruşturmanın safhaları, deliller ve alınan savunma özetlenir. Isnat edilen suçun sabit olup olmadığı tartışılır ve gerekli disiplin cezası teklif edilir. Soruşturma ile ilgili belgelerin asıl veya suretleri bir dizi pusulasına bağlanarak rapora eklenir. Soruşturma raporu, dosya ile birlikte soruşturmayı açan mercie tevdi edilir.

Ceza kovuşturması ile disiplin soruşturmasının birarada yürütülmesi

MADDE 17 - (1) Aynı olaydan dolayı, öğrenci hakkında ceza kovuşturmasının başlamış olması, disiplin soruşturmasını geciktirmez. Öğrenci hakkında ceza kovuşturması açılmış olması, kanuna göre mahkûm olması veya olmaması disiplin cezasının verilmesine engel teşkil etmez.

Soruşturmanın sonuçlandırılması

MADDE 18 - (1) Uyarma, kınama ve yükseköğretim kurumlarından bir haftadan bir aya kadar uzaklaştırma cezaları ilgili fakülte dekanı, enstitü, konservatuvar, yüksekokul veya meslek yüksekokulu müdürünce verilir.

- (2) Müşterek mekanlarda işlenen disiplin suçlarından dolayı uyarma, kınama ve yükseköğretim kurumlarından bir aya kadar uzaklaştırma cezası verme yetkisi rektöre aittir.
- (3) Yükseköğretim kurumundan bir veya iki yarıyıl için uzaklaştırma cezası ile yükseköğretim kurumundan çıkarma cezaları, yetkili disiplin kurulunca verilir.
- (4) Fakülte, enstitü, konservatuvar, yüksekokul ve meslek yüksekokulunca yürütülen soruşturmalarda bu birimlerin yönetim kurulları, rektörlük tarafından yürütülen soruşturmalarda ise üniversite yönetim kurulu disiplin kurulu görevini yerine getirir.
- (5) Soruşturma dosyasını inceleyen rektör, dekan, müdür veya disiplin kurulu, gerekli görürse noksan saydığı belirli soruşturma işlemlerinin tamamlanmasını aynı soruşturmacıdan veya disiplin kurulunun bir üyesinden isteyebilir.

Disiplin kurulunun çalışma usulü

- MADDE 19** - (1) Disiplin kurulu, başkanın çağrısı üzerine belirlenecek yer, gün ve saatte toplanır.
- (2) Toplantı gündeminin hazırlanması, ilgililere duyurulması, kurul çalışmalarının düzenli yürütülmesi, başkan tarafından sağlanır.
- (3) Disiplin kurulu olarak yönetim kurulunun toplantı nisabı, kurul üye tam sayısının salt çoğunluğudur.

Raportörlük ve görüşme usulü

- MADDE 20** - (1) Disiplin Kurullarında raportörlük görevi, başkanın görevlendireceği üye tarafından yürütülür. Raportör üye, havale edilecek dosyanın incelenmesini en geç iki gün içinde tamamlar ve hazırlayacağı raporu başkana sunar.
- (2) Kurulda öncelikle raportörün açıklamaları dinlenir. Kurul gerek görürse soruşturmacıları da dinleyebilir. Görüşmelerin bitiminde oylama yapılır ve karar başkan tarafından açıklanır.

Oylama ve karar

- MADDE 21** - (1) Disiplin cezası vermeye yetkili amir veya disiplin kurulu, soruşturma raporunda önerilen cezayı kabul edip etmemekte serbesttir; gerekçelerini göstermek kaydıyla başka bir disiplin cezası da verebilir.
- (2) Disiplin kurullarında kararlar toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile alınır. Oyların eşitliği halinde, başkanın kullandığı oy yönünde çoğunluk sağlanmış sayılır.
- (3) Soruşturmacı disiplin kurulu üyesi ise soruşturmasını yürüttüğü dosyanın toplantılarına katılamaz ve oy kullanamaz.

Karar süresi

- MADDE 22** - (1) Disiplin cezası vermeye yetkili amirler uyarma, kınama, yükseköğretim kurumundan bir haftadan bir aya kadar uzaklaştırma cezalarına, soruşturmanın tamamlandığı günden itibaren engeç on gün içinde karar vermek zorundadırlar.
- (2) Diğer disiplin cezalarının verilmesini gerektiren hallerde, dosya derhal disiplin kuruluna havale edilir. Disiplin kurulu, dosyayı aldığı tarihten itibaren en geç on gün içinde karar vermek zorundadır.

Disiplin cezası verilirken dikkat edilecek hususlar

- MADDE 23** - (1) Disiplin cezalarını vermeye yetkili amirler ile disiplin kurulları bu cezalardan birini verirken, disiplin suçunu oluşturan eylemlerin ağırlığını, soruşturulan öğrencinin daha önce bir disiplin cezası alıp almadığını, davranış, tavır ve hareketlerini, işlediği fiil ve yaptığı hareket dolayısıyla pişmanlık duyup duymadığını dikkate alırlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Uygulama ve itiraz

Cezaların bildirilmesi

- MADDE 24** - (1) Disiplin soruşturması sonunda verilen disiplin cezası, soruşturma açmaya yetkili amir tarafından;

- a) Hakkında disiplin soruşturması yapılan öğrenciye,
b) Öğrenciye burs veya kredi veren kuruluşa ve yükseköğretim kurumuna,

c) Üniversiteden çıkarma cezası verildiği takdirde, yukarıdakilere ilaveten bütün yükseköğretim kurumlarına Yükseköğretim Kuruluna, ÖSYM'ye, emniyet makamlarına ve ilgili askerlik şubelerine bildirilir.

Disiplin cezalarının uygulanması

MADDE 25 - (1) Disiplin cezası vermeye yetkili amir veya kurul kararlarında hangi tarihten itibaren uygulanacağı belirtilmediği takdirde, disiplin cezaları verildikleri tarihten itibaren uygulanırlar.

Disiplin cezalarına karşı başvuru yolları

MADDE 26 - (1) Disiplin amirleri ve kurullarınca verilen disiplin cezalarına karşı onbeş gün içinde üniversite yönetim kuruluna itiraz edilebilir.

(2) İtiraz halinde, itiraz mercii olan üniversite yönetim kurulu, itirazı onbeş gün içinde kesin olarak karara bağlar. İtiraz halinde, itiraz mercii olan üniversite yönetim kurulu kararı inceleyerek verilen cezayı aynen kabul veya reddeder. Red halinde, disiplin kurulu veya yetkili disiplin amiri red gerekçesini göz önünde bulundurarak itirazı karara bağlar.

(3) Bu Yönetmeliğe göre verilen cezalara karşı, itiraz hakkı kullanılmadan da idari yargı yoluna başvurulabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Tebliğat ve adres bildirme

MADDE 27 - (1) Disiplin soruşturması dolayısıyla her türlü tebligat, imza karşılığı elden teslim veya öğrencinin yükseköğretim kurumuna bildirdiği adrese yazılı olarak veya tebligata elverişli bir elektronik adres vererek bu adrese tebligat yapılmasını isteyen kişiye elektronik yolla tebligat yapılır. Bu yollarla tebliğin mümkün olmadığı durumlarda tebliğ varakası ilgili yükseköğretim kurumunda ilan edilmek suretiyle tebligat tamamlanmış sayılır.

(2) Yükseköğretim kurumuna kaydolurken bildirdikleri adresi değiştirdikleri halde, bunu mensubu bulundukları kurumlara kaydettirmemiş bulunan veya yanlış veya eksik adres vermiş olan öğrenciler, yükseköğretim kurumunda mevcut adreslerine tebligatın yapılmış olması halinde, kendilerine tebligat yapılmış sayılır.

Dosya teslimi

MADDE 28 - (1) Disiplin soruşturmasına ait dosyalar dizi pusulasıyla birlikte teslim edilir ve alınır. Dizi pusulasının altında teslim eden ve alanın imzaları bulunur.

Yazışma şekli

MADDE 29 - (1) Kişilerle olan yazışmalarda 28 inci maddedeki tebliğ şekli saklı kalmak üzere, diğer hususlarda 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümleri uygulanır.

(2) Evrakın elden verilmesi halinde de imzalı belge soruşturma dosyasında saklanır.

Devam eden disiplin soruşturmaları

GEÇİCİ MADDE 1 - (1) Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce soruşturmasına başlanmış ancak tamamlanmamış bulunan disiplin soruşturmalarında bu Yönetmelik hükümleri uygulanır.

Yürürlükten kaldırılan Yönetmelik

MADDE 30 - (1) 13/1/1985 tarihli ve 18634 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 31 - (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 32 - (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Yükseköğretim Kurulu Başkanı yürütür.

ÜNİTE 5: İNSAN VE TOPLUM

1. Niçin İnsan ve Toplum?

İnsanların hayata geldikleri ilk günden öldükleri ana kadar muhatap olduğu diğer insanlar ve bu diğerleri ile girilen ilişki biçimleri, insanın toplumsal bir varlık olduğunu ispatlar niteliktedir. Zira hiçbir insan yoktur ki, yaş grubu fark etmeksizin, ihtiyaçlarını tek başına karşılayabilsin. Bu ihtiyaç hali, insanı topluma “zorunlu” kılan bir yapıdadır. Doğduğumuz ilk anı düşünelim. Daha ilk andan itibaren toplumsal ilişkiler tarafından belirlenmiş akrabalık devreye girmektedir. Birinci dereceden akrabalar yani ebeveynlerimiz –hayatta oldukları takdirde- bizim en yakınımızda olan insanlardır. Sonrasında, kardeşlerimiz, anne ya da baba tarafından akrabalarımız, komşularımızı, ebeveynlerimizin iş ya da okul arkadaşları ve diğer insanlar, bizim hayatta oluşumuza şahit olurlar ve toplumun yeni bir üyesi olarak bizler, insanların hafızlarındaki yerimizi almaya başlarız. İsmimiz, göz rengimiz, doğum kilomuz ve boyumuz, geceleri kaç kere uyandığımız, bizi, çevremizdeki herkesin aşına olduğu bir “toplumsal varlık” haline getirmektedir. Üstelik bu durum, yaşımız ilerledikçe daha farklı çevrelerin ve toplumsal grupların dahil olduğu bir süreci beraberinde getirmektedir. Okul çağına geldiğimizde dahil olduğumuz “eğitim çevresi”, bizden sorumlu olan sınıf öğretmenimiz, sınıf arkadaşlarımız hatta sıra arkadaşımız, bizim toplumla olan bağımızı kurmadaki en temel aktörlerdir. Aile yaşamında aldığımız eğitim üzerine bir de okul yaşamında verilen eğitim ve muhatap olduğumuz kurallar silsilesi, birey olarak toplumsallaşma sürecimizi yakından ilgilendirmektedir. Bu açıdan bakıldığında, aslında toplumsal bir varlık olarak birey, her an toplum yaşantısına entegre olmakta, farklı yaş gruplarına, eğitim süreçlerine vb. unsurlara bağlı olarak toplumsallaşmaktadır. Bu durum, yükseköğretimde etkisini daha fazla hissettirmektedir. Üniversiteye başlayan birinci sınıf öğrencileri, toplumsallaşma süreçlerini şu döneme kadar fazlasıyla tecrübe etmiş olsa da, yüksek öğretime başlanan ilk günden itibaren çok daha farklı ve detaylı toplumsal ve bürokratik ilişkilere maruz kalmışlardır. Öğrenci işleri, dekanlık, üniversite eğitim öğretim yönetmeliği, vize, final vb. kurum ve süreçler, öğrencileri topluma çok daha fazla bağlayan unsurlardır. Son olarak, üniversiteyi bitirip meslek edinme sürecine girilmesiyle birey, üniversite yaşamındaki görece daha özgür ve toplumdan bağımsız halini kaybederek, tamamen toplumsal unsurlara (ülkenin ekonomik durumu, mesleki

yeterlilik, o mesleğe olan talep, yaşanan şehir, mezun olunan üniversite, uygun iş vs.) bağlı kalmaktadır. İş yaşamının da düzene konulup aile yaşantısına geçilmesiyle birlikte birey, sonraki nesilleri toplumsal beklentilere göre yetiştirmekle mükellef bir hale bürünecektir. Bu durum, birey ve toplum ilişkisi arasındaki döngüsellliği ve jenerasyonlara yayılma halini göstermektedir. Dolayısıyla, “Niçin birey ve toplum?” sorusu sorulduğunda, bu ikisinin, insanın ve onun dahil olduğu toplumun ayrılmaz bir ikili olduğu iddia edilebilir.

Yukarıda, modern dönemde yaşayan ortalama bir bireyin toplumla olan münasebetine dair en temel aşamalar özetlenmiştir. Bu aşamalar, insanın topluma gün be gün, yıl be yıl hangi şekillerde bağlandığını, toplumsal norm ve değerleri hangi şekillerde benimsediğini belirlemektedir. Bu belirlenimin üzerine kurulu olduğu bazı süreçleri, belirli kavramlar ışığında açıklamak faydalı olacaktır.

2. Birey ve Toplum İlişkisine Dair Bazı Temel Kavramlar

Norm: Genelde kural olarak bilinen ve toplumca bireyden uyması beklenen düzen ya da davranış kalıplarıdır. Normlar, insanın yaşadığı topluma göre şekillenir ve isminden de anlaşılacağı üzere “normal”in belirleyicisidir. Gündelik hayatta normalin dışına çıkan, bir diğer ifadeyle normları göz ardı eden birey, üzerinde toplumun baskısını hissetmeye başlar. Normlar zamanla değişebilir. Normların değişiminde toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel faktörler etkili olabilir.

Değer: Değer, bir toplumsal grubunun varlığını sürdürebilmek için üyelerine yani bireylere sağladığı ortak inançlar, düşünceler, ahlaki ilkeler ve beklentilerdir. Değerler, bilince, duygulara ve heyecanlara da hitap etmektedir. Değerler, toplumun tarihsel olarak bünyesinde biriktirdiği unsurlardır. Bireyi etkilediği gibi, bireylerin de değerleri oluşturması söz konusudur. Bir açıdan da değer, normların oluşturucusu konumundadır.

Toplumsallaşma: Toplumsallaşma, bir insanın kendi bilincinin farkında olduğu andan yaşamının sonuna kadar, yaşadığı çevrede dahil olduğu bir süreçtir. Değerlerin oluşum süreci ve normlara dönüşmesi, toplumsallaşma ile tecrübe edilir. Birey, toplumun değer ve normlarına uyum sağladıkça toplumsallaşır, toplumsallaştıkça toplumun değer ve normlarını benimser. Bu da, toplum ve birey arasındaki döngüsel ve karşılıklı ilişkiyi açıklar niteliktedir.

Bireysel Tercih: Toplum ve birey ilişkisi söz konusu olduğunda, genellikle toplumun bireye yön veren bir yapıda olduğu dile getirilir. Fakat bu durum, toplumsal değişim olgusunu açıklamada yetersiz kalmaktadır zira her toplumun değişmekte olduğu gerçeği, bireyin de bu değişimde etkin olduğu gerçeğiyle örtüşmektedir. Bireyler, kimi durumlarda o toplum içinde örgütlenerek toplumun normlarının ve değerlerinin değişmesine vesile olabilir. Bu da, diğer

canlılardan farklı olarak insanın yaşadığı çevreyi etkileyip değiştirebilmesi gerçeğini bir kere daha ortaya koyar. Kısacası bireysel tercihler, kimi zaman toplumsal dinamiklerle çatışmaya gelebilir ve toplumun birey üzerindeki etkisini kırarak yeni türden normlar ve değerler kurgulayabilir.

Kültür:..En geniş tanımıyla kültür, insanoğlunun doğal yaşamın ötesine taşıdığı ve kimi durumlarda doğada bulduklarını kullanarak gerçekleştirdiği her şeydir. Bu, ahşap bir ev ve onun şekli olabileceği gibi doğadaki seslerin uyumlu bir hale getirilerek müzikleştirilmesi de olabilir. Kültür, birey ve toplum arasındaki bağın kurulmasında son derece önemlidir. Bireyler, ait oldukları toplumun kültürünü öğrendiği ve pratiğe geçirdiği ölçüde toplumsallaşır. Bu öğrenme ve pratik, bir takım törenler, özel günler, kutlamalar olabileceği gibi, gündelik hayatta her an pratik edilen yemek yapma, ev dizayn etme, büyüklere ya da küçüklere yönelik davranışları ayarlama vb. süreçlerde de gözlenebilir.

Eğitim: Modern toplumlarda birey ile onun toplumsal aidiyetinin en temel yollarından birisi eğitimidir. Modern eğitim süreci, belli başlı kurumlar ve profesyonellerce yürütülmektedir. Bireyler, aile yaşamı sonrası toplumun norm ve değerlerini eğitim yaşamına adım attıktan sonra öğrenmeye ve benimsemeye başlamaktadır. Öte yandan, bireyin toplumsallaşmasının ve toplumsal aidiyetinin en temel yollarından birisi olan meslek yaşamı, eğitim süreciyle yakından bağlantılıdır. Bireyler, tatmin edici bir meslek edinebilmek ve bu meslekte sürekli olabilmek için klasik örgün öğretime ek olarak, hayat boyu eğitim sürecine dahil olmaktadır. Bu açıdan eğitim, günümüzde sadece belli bir dönemde meşgul olunan alan değil, iş yaşamında hatta emeklilik sonrasında dahi bireylerin meşgul olduğu bir alandır.

Mesleki Yaşam: Birey ve toplumun temel kesişim noktalarından birisi mesleki yaşamdır. Meslek hayatı, bir bireyin orta yaş öncesi ve sonrası süreçte toplumsal varoluş ve aidiyeti için son derece önemlidir. İyi bir mesleğe sahip olan bireylerin aile yaşamı kurabilmesi ve bunu sürdürebilmesi, buna ek olarak toplumsal çevresi tarafından kabulü daha kolay olmaktadır. Meslek yaşantısına paralel sosyal çevre ve sosyal aktiviteler bireyin daha sağlıklı bir yaşantı sürebilmesini sağlamaktadır. Bu da sonuç olarak sosyalleşme süreçlerinde mesleği önemli bir pozisyona sokmaktadır.

3. Modern Toplumlarda Bireyselleşme ve Toplumsal Kontrolün Aşınması

Bireyin toplumsal yapı tarafından kontrolü, son yıllarda çokça tartışılan bir süreç haline gelmiştir. Her ne kadar toplum etkisinden tamamen bağımsız bir birey tasarımı gerçekçi olmasa da, 21. Yüzyılın modern toplumlarında ortaya çıkan bireyselleşme olgusu, yavaş yavaş toplumsal dinamikleri aşındırmaktadır. Bilhassa iş ve meslek yaşamına atılmada yaşanan zorluklar, yoğun ve masraflı eğitim programları, bireylerin kaliteli bir yaşantı için aldığı riskler ve grup-akrabalık dinamiklerinin toplumsal yaşantıda eskisi kadar etkili olmayışı, bireyi toplumdan ve toplumsal kontrolden daha bağımsız bir hale sürüklemektedir. Benzer şekilde, aile ilişkilerindeki aşınmalar da bu risk ve kazanım boyutuyla alakalıdır. İnsanlar kendi yaşamlarını daha kaliteli hale getirebilmek için, gerekirse ebeveynlerine ya da eşlerine ve çocuklarına dahi yeterli zaman ayırmamakta, kariyer basamaklarını tırmanabilmek için gerekli olduğu takdirde aylarca hatta yıllarca ailelerinden uzak bölgelerde eğitim görmekte ya da çalışmaktadır.

Günümüzde modern toplumlarda değişen yaşam biçimleri, toplumsal kontrol mekanizmalarının aşılması sonucu birey ve toplum arasında yeni türden bir ilişki ya da ilişkisizlik söz konusu olmaktadır. Bunun üzerine, bir de küreselleşme süreci devreye girdiğinde, bireyler farklı ülkelerde yaşamını sürdürebilmek ve kariyer basamaklarını tırmanabilmek için iyice kendisine çekilmekte ve uymak zorunda olduğu yasalar dışında, geleneksel kodlarını yitirmektedir. Bu hususta resmi ve sivil mercilerin ilgili tedbirleri alması gerekmektedir. Aksi takdirde yalnızlaşan ve bencilleşen bireyler toplumsal yaşantıdan daha da soyutlanacak ve orta ya da uzun vadede birçok toplumsal problem ortaya çıkacak ya bu problemlerde toplum hayatını tehdit eden ciddi artışlar gözlenecektir.

ÜNİTE 6: TARİHTEN GÜNÜMÜZE ÇOKKÜLTÜRLÜ YAŞAM

1. Çokkültürlülüğe Giriş

Çokkültürlülük kavramı, ortaya çıkışı itibarıyla bir ulus devlet içerisinde yaşayan farklı etnik, dini, mezhepsel ya da ideolojik grupların toplumsal yaşantıya katılımını öngören ve bu katılımı destekleyen bir kavramdır. Çokkültürlülük, tanımından da anlaşılabilceği üzere kimlik olgusu üzerinde şekillenmekte olup, farklı kimliklerin toplumsal ve siyasal alanda tanınmasını, bu farklı kimliklere sahip bireylerin kimliklerinin gereği olan hak ve özgürlüklerinin garanti altına alınmasını amaçlamaktadır. Dolayısıyla çokkültürlülük söz konusu olduğunda, kimliğin bir bileşeni olarak “öteki” ve “öteki”nin tanınması süreci devreye girer. Bu sebeple çokkültürlülük olgusunun temel çıkış noktalarından ve söylemlerinden birisi de “birlikte yaşamak” (living together) üzerinde şekillenmektedir.

Küreselleşme ve Çokkültürlülüğün Küresel Yansımaları

Küreselleşen ve modernleşen dünyamızda, teknolojinin de gelişmesiyle birlikte tek kültürlülük neredeyse imkansız hale gelmiştir. Toplumlar her geçen gün kültürel açıdan daha da zenginleşmektedir. Uluslararası göçün artması, ulaşım ve iletişim olanaklarının da kolaylaşmasıyla birlikte insanlar, dolayısıyla kültürler giderek birbirine yakınlaşmaktadır, iç içe girmektedir. Bu kültürel yaklaşımı ve birçok kültürün bir arada bulunmasını “kültürel çeşitlilik” ya da “çokkültürlülük” olarak adlandırıyoruz. Fakat farklı kültürlerin bir arada yaşaması yani çokkültürlülük olumlu etkilere sahip olduğu gibi olumsuz etkilere de sahiptir.

Bir yaşam tecrübesi olarak çokkültürlülük insanlara yeni fırsatlar yaratabilir. Farklı kültürlerle bir arada yaşamak, onları deneyimlemek bakış açımızı zenginleştirir. Aynı zamanda sosyo-ekonomik açıdan kaliteli bir yaşam fırsatı sunar. Çokkültürlülük önemlidir çünkü insanlara ufuklarını genişletme, farklı değerleri, inançları ve yaşam şekillerini tanıma, evrensel değerler ve inançlar içinde toplu yaşama fırsatı sunar. Ayrıca çokkültürlü bir toplumda yaşama deneyimine sahip olan insanlar daha açık görüşlü, daha canlı ve daha kozmopolit olma fırsatını yakalarlar.

Çokkültürlü bir toplumda, insanlar farklı kültürlere, farklı inançlara ve ideolojilere açık olurlarsa, saygılı olurlarsa, birçok kültürle birlikte bir harmoni içinde yaşama deneyimi kazanırlar ve farklılıklarla büyümek, farklılıklara alışık olmak hayatlarını kolaylaştırır ve daha renkli hale getirir. Çokkültürlülüğü en iyi benimsemiş ülkelerden biri Kanadadır. Kanada 1971 yılında dünyada çokkültürlü politika izlemeyi kabul eden ilk ülke olmuştur ve zengin etnik ve

ırk farklılıklarını kabul edip bunlara değer vermektedir. “Çokkültürlülük sayesinde Kanada, tüm Kanadalıların potansiyelini kabul etmekte, onların toplumlarıyla bütünleşmelerine ve sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi konularda aktif görev almalarını teşvik etmektedir”.

Tüm bu yararlarının dışında çokkültürlülüğün olumsuz yanları da vardır. Öncelikle bireysel olarak etkisini düşünürsek, çokkültürlü bir toplumda insanlar kimlik karmaşası yaşayabilirler, özellikle de göç etmiş insanlar için ait olamama, benimseyememe sorunları oluşabilir. Karma kültürlerde yaşayan insanlar zaman zaman kendilerini bir kimliği seçmek zorunda hissedebilirler yada hiçbir kimliği benimseyemeyebilirler. Bu da üzerlerinde büyük bir baskıya neden olabilir.

Çokkültürlü toplumlarda oluşabilecek bireysel sorunların dışında bir de toplumsal sorunlar vardır ki bunlar daha büyük problemlere yol açabilir, özellikle de azınlık ve çoğunluk grupları arasında. Farklı kültürlerin bir arada yaşaması her zaman kolay değildir. Birden fazla kültürün birlikte bulunduğu toplumlarda bir noktadan sonra insanlar birbirlerini kendi değerlerine ve inançlarına göre yargılamaya başlayabilirler ve bu da özellikle azınlık grupları üzerinde büyük bir baskıya yol açabilir. Mesela ırkçılık çokkültürlü toplumlarda görülebilecek en önemli problemlerden birisidir. Buna örnek olarak Amerika’yı düşünebiliriz. Yüzyıllardır bir arada yaşayan iki kültür olmalarına rağmen hala siyahilerle beyazlar arasında sorunlar yaşanmaktadır.

Ayrıca, tüm bu bireysel ve toplumsal baskılar, çokkültürlü toplumlarda terör olaylarına da yol açabilir. Irkçılığa ve ayrımcılığa maruz kalan azınlık grupları terör olaylarına ve radikalleşmeye yönelebilir.

Sonuç olarak çokkültürlülük, toplumlar üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu gibi, olumsuz etkilere de sahiptir. Önemli olan harmoni içinde yaşamanın tadını alarak, birlikte yaşadığımız diğer kültürlerle uyum sağlamaktır. O zaman kültür çeşitliliğinin olumsuzluklarından kurtmak mümkün olabilir.

ÜNİTE 7: İNSAN HAKLARI

İNSAN HAKLARI NEDİR?

İnsan hakları kavramı, bir kişinin sadece insan olduğu için sahip olduğu hakları ifade eder. Her insan, taşıdığı özelliklerden bağımsız olarak bu haklara sahiptir. İnsan hakları doğrudan doğruya insanın kişiliğine bağlı olduğundan insanlar gönüllü olarak dahi onlardan *vazgeçemezler* veya sözleşme ile bir başkasına *devredemezler*.

İnsan haklarının esas hedefi kişileri devlet baskısından korumaktır; bu itibarla İnsan haklarının öncelikli muhatabı devlettir. İnsan hakları, devlet iktidarını sınırlandırır. Devlet, hem insan haklarına müdahale etmemek hem de bu hakların gerçek hayatta uygulanabilmesi için gerekli koşulları sağlamakla mükelleftir. Devletler bu sorumluluklarını insan haklarını anayasalarda garanti altına alarak yerine getirirler. İnsan haklarının varlığı devlete bağlı değildir. Devlet bir hakkı tanımaktan imtina ederse de o hak vardır.

İnsan hakları dinamik bir kavramdır, kapsamında sürekli bir genişleme söz konusudur. İnsan hakları başlangıçta *kişi hakları* ve *siyasal haklardan* oluşmaktaydı. “I. Kuşak Haklar” adı verilen bu haklara, *ekonomik* ve *sosyal haklardan* oluşan “II. Kuşak Haklar” eklenmiştir. Günümüzde çevre hakkı, barış hakkı, gelişme hakkı gibi haklar da insan hakları kapsamında değerlendirilmektedir.

İNSAN HAKLARININ TARİHİ VE HUKUKİ GELİŞİMİ

İnsan hakları, uzun bir tarihî arka plana sahiptir. İnsanlar, haklarına sahip çıkmak için çetin bir mücadele vermişler ve insan haklarını evrensel bir değer haline getirmişlerdir. İnsan hakları düşüncesinin köklerini çok eskilere götürebilmek mümkün olmakla birlikte bugün anlaşılan şekliyle insan hakları modern bir olgudur ve bunun gelişmesindeki en önemli katkıyı İngiliz filozof John Locke yapmıştır. Locke’un düşünceleri kısa sürede siyasi ve hukuki hayata tesir etmiş, Amerikan ve Fransız Devrimlerinden sonra yayınlanan özgürlük ve hak bildirilerinin ruhunu oluşturmuştur.

19. yüzyılda işçi sınıfının güçlenmesiyle birlikte, insan hakları anlayışında da önemli bir değişiklik olmuştur. Hakları tanınmanın yeterli olmadığını, hakları hayata geçirmek için devletin üstüne düşenleri yapması gerektiğini savunan bir düşünce giderek güç kazanmış, bunun sonucunda insan haklarının kapsamı genişlemiş ve bu haklar devletlerin anayasalarında yer almaya başlamıştır.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında yaşananlar, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için yalnızca ulusal düzeydeki yapılanmaların yeterli olmadığını ortaya

çıkarmıştır. Bugün itibariyle insan haklarını korumak ve geliştirmek için evrensel, bölgesel ve ulusal düzeyde olmak üzere üç farklı mekanizmanın oluştuğunu söylemek mümkündür:

a) Evrensel Düzey

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun hazırladığı *İnsan Hakları Evrensel Bildirisi* 10 Aralık 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Belge, otuz maddeden oluşmasına rağmen ilân ettiği haklar daha çok Batı'nın önem verdiği *medenî* ve *siyasî* haklardır. Ekonomik, kültürel ve sosyal haklar sosyalist bloka verilen bir tâviz sonucu belgeye konulmuştur.

b) Bölgesel Düzey

1950 yılında imzalanan *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi* önemli bir yer tutmaktadır. Daha sonra on bir protokolle tamamlanan sözleşme şimdi bütün Avrupa'nın insan hakları alanındaki anayasası haline gelmiş, taraf olan Avrupa devletlerinde insan hakları alanında aynı kriterlerin uygulanması yönünde ciddi mesafeler alınmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve tamamlayıcı protokolleri daha çok *medenî* ve *siyasî* hakları düzenlemektedir. Burada garanti edilen haklar ve özgürlükler şunlardır: Yaşama hakkı, işkenceye ve zulme, gayri insanî muamele veya cezaya tâbi tutulmama hakkı, köle halinde bulundurulmama hakkı, zorla çalıştırılmama hakkı, kişi güvenliği hakkı, âdil ve tarafsız bir mahkeme önünde mâkul bir süre içinde yargılanma hakkı, kanunsuz suç olamayacağı, cezaların geriye yürüyemeyeceği ve kişinin suçluluğu ispat edilinceye kadar mâsum addedileceği ilkesi, özel yaşama, aile hayatına ve haberleşmenin gizliliğine saygı hakkı, düşünce ve din özgürlüğü hakkı, ifade özgürlüğü hakkı, toplanma, dernek ve sendika kurma hakkı, evlenme hakkı, etkin hak arama yollarına başvurma hakkı, ayırimcılığa tâbi olmama hakkı, eğitim hakkı, mülkiyet hakkı, seyahat ve yerleşme hakkı, ahdî yükümlülükler sebebiyle hapis cezasına mâruz kalmama hakkı.

Dünyanın ilk ve tek daimi insan hakları mahkemesi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesidir. Bu mahkemeye başvurmak için öncelikle bir ülkedeki iç hukuk yollarının tüketilmesi gerekir. Türkiye, 1987'de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkının kabul edilmiştir.

c) Ulusal Düzey

İnsan haklarını korumanın ilk ve en etkili safhası ülke düzeyindeki hukuki, idari ve sivil mekanizmalardır. Anayasal bir düzende insan hak ve özgürlükleri diğer haklar gibi öncelikle

hukuk yoluyla korunur. Hukukla birlikte idari mekanizmalar da hakların korunmasında önemli rol oynarlar.

1982 Anayasası'nda temel haklar, "Kişinin Hakları ve Ödevleri", "Ekonomik ve Sosyal Haklar ve Ödevler", ve "Siyasal Haklar ve Ödevler" olmak üzere üç bölümde sayılmıştır. Temel haklardan bazıları, "yaşama hakkı", "eğitim hakkı", "sağlık hakkı", "seçme ve seçilme hakkı", "kişi dokunulmazlığı", "dilekçe hakkı", ve "özel yaşamın gizliliği"dir.

Türkiye'de insan haklarını korumak için kurulan kurumların başında TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı ile İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları gelmektedir.

Bir ülkedeki hukukun evrensel hukuk ilkeleri çerçevesinde şekillenmesi, demokratik, eşitlikçi ve özgürlükçü bir anayasal düzenin oluşması, kanunları uygulayan yargı ve güvenlik sektörünün zihnen bu hakları önceleyen bir anlayışla donatılması ve vatandaşın hakları konusunda bilinçli ve talepkâr olması esastır. Toplumda bu bilincin oluşması ve yerleşmesi için hak temelli bir eğitim sistemi ve STK faaliyetlerinin rolü yadsınamaz derecede önemlidir.

İnsan hakları kavramı, tarihsel olarak Batı'da doğmuş olabilir, ancak bunlar insan onurunu korumayı amaç edinen taleplerdir ve insan onuru bütün kültürlerin ihtiva ettiği bir değerdir. Bu açıdan, insan hakları kapsamındaki taleplerin büyük bir kısmının İslami açıdan da makbul değerler olduğunu söylemek mümkündür.

BM İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ – 1948 [Kısaltılarak]

Madde 1: Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdanla donatılmışlardır, birbirlerine kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

Md. 2: Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş gibi herhangi bir ayrım gözetilmeksizin, bu Bildirgede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir.

Md. 3: Herkesin yaşama hakkı ile kişi özgürlüğü ve güvenliğine hakkı vardır.

Md. 4: Hiç kimse, kölelik ya da kulluk altında tutulamaz.

Md. 5: Hiç kimseye işkence ya da zalimce, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulanamaz.

Md. 6: Herkesin, nerede olursa olsun, yasa önünde bir kişi olarak tanınma hakkı vardır.

Md. 7: Herkes yasa önünde eşittir ve ayrım gözetilmeksizin yasa tarafından eşit korunmaya hakkı vardır.

Md. 8: Herkesin anayasa ya da yasayla tanınmış temel haklarını ihlal eden eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yolundan yararlanma hakkı vardır.

Md. 9: Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez.

Md. 10: Herkesin, kendisine herhangi bir suç isnadında bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından tam bir eşitlikle, hakça ve kamuya açık olarak yargılanmaya hakkı vardır.

Md. 11: Hiç kimse, işlendiği sırada ulusal ya da uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan herhangi bir fiil yapmak ya da yapmamaktan dolayı suçlu sayılamaz.

Md. 12: Hiç kimsenin özel yaşamına, ailesine, evine ya da yazışmasına keyfi olarak karışamaz, onuruna ve adına saldırılamaz.

Md. 13: Herkesin, her devletin sınırları içinde seyahat ve oturma özgürlüğüne hakkı vardır.

Md. 14: Herkesin, baskı gördüğünde, başka ülkelere sığınma ve kabul edilme hakkı vardır.

Md. 15: Herkesin bir ülkenin yurttaşı olmaya hakkı vardır.

Md. 16: Yetişkin erkeklerle kadınların, ırk, uyrukluk, din bakımından herhangi bir sınırlama yapılmaksızın, evlenmeye ve bir aile kurmaya hakkı vardır.

Md. 17: Herkesin, tek başına ya da başkalarıyla ortaklık içinde, mülkiyet hakkı vardır.

Md. 18: Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak, din veya inancını değiştirme özgürlüğünü ve din veya inancını, tek başına veya topluca ve kamuya açık veya özel olarak öğretme, uygulama, ibadet ve uyma yoluyla açıklama serbestliğini de kapsar.

Md. 19: Herkesin kanaat ve ifade özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak, müdahale olmaksızın kanaat taşıma ve herhangi bir yoldan ve ülke sınırlarını gözetmeksizin bilgi ve fikirlere ulaşmaya çalışma, onları edinme ve yayma serbestliğini de kapsar.

Md. 20: Herkes, barış içinde toplanma ve örgütlenme hakkına sahiptir. Hiç kimse, bir örgüte üye olmaya zorlanamaz.

Md. 21: Herkes, doğrudan ya da serbestçe seçilmiş temsilcileri aracılığıyla ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir.

Md. 22: Herkesin, toplumun bir üyesi olarak, toplumsal güvenliğe hakkı vardır.

Md. 23: Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.

Md. 24: Herkesin, dinlenme ve boş zamana hakkı vardır; bu, iş saatlerinin makul ölçüde sınırlandırılması ve belirli aralıklarla ücretli tatil yapma hakkını da kapsar.

Md. 25: Herkesin, kendisinin ve ailesinin sağığı ve iyi yaşaması için yeterli yaşama standartlarına hakkı vardır.

Md. 26: Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Ana-babalar, çocuklarına verilecek eğitimi seçmede öncelikli hak sahibidir.

Md. 27: Herkes, topluluğun kültürel yaşamına özgürce katılma, sanattan yararlanma ve bilimsel gelişmeye katılarak onun yararlarını paylaşma hakkına sahiptir.

Md. 28: Herkesin bu Bildirgede ileri sürülen hak ve özgürlüklerin tam olarak gerçekleşebileceğı bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır.

Md. 29: Herkesin, kişiliğinin özgürce ve tam gelişmesine olanak sağlayan tek ortam olan topluluğuna karşı ödevleri vardır.

Md. 30: Bu Bildirgenin hiçbir hükmü, herhangi bir Devlet, grup ya da kişiye, burada belirtilen hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan herhangi bir etkinlikte ve eylemde bulunma hakkı verecek şekilde yorumlanamaz.

ÜNİTE 8: ELEŞTİREL BAKIŞ

1. Eleştiri Kültürü ve Eleştirel Bakış

Eleştiri, bireysel ve toplumsal yaşantının kurulmasında ve sürdürülebilmesinde önemli bir olgu olarak karşımıza çıkar. Özellikle yapıcı eleştiri, eleştiri yapılan kişi ya da gurupların kendisini güncellemesi, eksik yönlerini telafi etmesi ya da varsa yanlışlarından dönebilmesi için son derece önemlidir. Gelişmiş toplumlarda bireylerin yapıcı eleştirilerde bulunması ve eleştirilen kişilerin de eleştiriye konu olan durumlarını gözden geçirip bunları düzeltmeye çalışması aşına olunan bir durumdur. Fakat yapıcı dahi olsa eleştiri, kimi gelişmemiş toplumlarda bireyler tarafından bir hakaret olarak algılanmakta, insanlar eleştirilmekten hoşlanmamakta ve kendilerinin en mükemmeli yakaladığını, bu sebeple kimsenin kendilerini eleştiremeyeceğini düşünmektedir. Bu durum, insani ve toplumsal gelişmişliğin önündeki en büyük engellerden birisidir. Bir yere gelebilmek, belli bir refah seviyesine erişmiş, uygar olarak nitelenen toplumlarda insanlar herhangi bir eleştiri karşısında, diğer toplumlara nazaran daha sakin refleksler sergilemektedir. İstedığı kadar yüksek mertebede ya da bilgi donanımında olsun, uygar toplumlarda insanlar eleştiriye olgunlukla karşılarken, diğer toplumlarda eleştiri kimi durumlarda kavga ya da çatışma sebebi olabilmektedir. Ülkemizde de maalesef eleştiriye karşı olumsuz bir tavır mevcuttur. Bu durum, genç bir nüfusa ve güçlü bir potansiyele sahip

olan ülkemizin kimi noktalarda gelişmesini engellemekte, kimi durumlarda da olmaması gereken çatışmaları ve kavgaları doğurmaktadır. Bu sebeple, mahalleden eğitim kurumlarına, devlet dairelerinden siyasi hayata ülkemizde eleştiri kültürünün oturduğunu iddia etmek mümkün olmamaktadır.

Eleştiri kültürünün oluşmaması, daha genel bir kavram olan ve bu dersin temel konusu olan “eleştirel bakış”ın da ülkemizde gelişmesinin önüne geçmektedir. Eleştirel bakış, e tahmin edebileceği üzere anlam ve fikir dünyasından kültür dünyasına, maddi yaşantıdan maddi kültür öğelerine yönelik olumlu yansımaları olan ve gelişmeyi tetikleyen bir bakış açısıdır. Bu sebeple, eleştirel bakış açısı, bilhassa entelektüel bilginin üretim ve yayılım merkezi olarak üniversitelerde son derece etkin kılınmalıdır.

Üniversite hayatına giriş dersi müfredatına bu dersin dahil edilmesinin sebebi, tam da bu gerekliliktir. Yetişkin bireyler olarak öğrencilerin gerek kendi öğrencilik yaşamlarına, gerek eğitim aldıkları bölümlerin teorik ve pratik içeriklerine, gerekse toplumsal yaşantıya dair eleştirel bakış açıları, bireysel ve toplumsal gelişim açısından son derece önem arz etmektedir. Uygun metotlarla ve üslupla sürdürülebilecek eleştirel bakış açısı ve eleştiri kültürü, hem şimdinin üniversite öğrencilerini ilerideki meslek ve aile yaşantısına daha sağlıklı bir şekilde hazırlayacak, hem de bilimsel, sanatsal ve edebi alanlardaki gelişmişlik için zemin hazırlayacaktır. Bu iki duruma ek olarak –belki de çok daha anlamlı ve kazançlı bir sonuç olarak- eleştirel bakış açısı, bireyin kendi yaşamına ve hal-hareketlerine yönelik düzenlemeleri ve güncellemeleri gerçekleştirmesi açısından ona fayda sağlayabilecektir. Çevremizde “başarılı” olarak addedilen ve aynı zamanda kendisini mutlu hisseden insanlara baktığımızda, bu insanların ekseriyetle özeleştiri yapan, yani eleştirel bakış açısını kendi şahsında da uygulayabilen insanlar olduğunu görülmektedir.

2. Eleştirel Bakışa Dair Bazı Temel Argümanlar

a) Eleştirel Bakış Verili Bilgiye Dair Şüpheli Bir Yaklaşım Gerektirir

Eleştiri bakış açısı, bireye doğa ya da toplum tarafından sunulan bilgiye dair şüphe ile yaklaşmayı gerekli kılan ya da bu şüphenin sonucu olan bir bakış açısıdır. Verili bilginin kayıtsız şartsız kabulü ve bu salt bilgi üzerine inşa edilecek eylemler, bireysel ve toplumsal gelişmişliği sekteye uğratabilecek bir süreçtir. Fakat eleştirel bir bakış açısının hakim olduğu ortamlar, verili bilginin rasyonel ve mantıklı bir şekilde gözden geçirildiği, bu bilginin eksik ya da yanlış yönlerinin gözden geçirildiği ortamlardır.

b) Eleştirel Bakış Belirli Bir Bilgi Donanımına Sahip Olmayı Gerektirir

Bireysel, toplumsal ve bilimsel gelişmişliğin temelinde yatan eleştirel bakış açısı, belirli bir düzeyde bilgi donanımını ve analitik düşünme yeteneğini gerektirmektedir. Bilindiği üzere, bir konuya dair eleştiri getirebilmek için, o konuya vakıf olunması gerekmektedir. Eleştiride bulunulacak konu ya da durum, eleştiriye sunacak birey tarafından iyi bir şekilde tahlil edilmeli, birey önceden hafızasında ya da zihninde oluşan bilgilerle ve diğer unsurlarla bu konuya yaklaşmalıdır. Aksi takdirde eleştiri, fikir sahibi olunmayan durumlarda da geliştirilmiş olur. Bu da, eleştirinin yapıcılığını sekteye uğratan, daha çok kavga ve çatışmalar doğuran bir durum olacaktır. Bu sebeple, eleştirel bakış açısına sahip olmak isteyen bireyler gerek yaşadıkları toplumun bilgisine gerekse üzerinde durdukları alana yönelik bilgi ve birikime sahip olmalıdır.

c) Eleştirel Bakış Suçlamadan Ya Da Kavga Kültüründen Farklı Bir Şeydir

İnsanların bazı konularda fikir ayrılığına düşmeleri oldukça normal bir durumdur. Kimi durumlarda bireyler arası anlaşmazlıklar, yerini karşılıklı suçlamalara ya da kavgalara bırakabilmektedir. Bu tür durumlar, çatışma ortamı doğurmakla birlikte, genellikle ortak iyiye ya da bireysel faydaya yönelik sonuçları ötelemektedir. Bu açıdan, eleştirel bakış açısının bu tür işlevi olmayan kavga ya da suçlamadan farklı bir perspektif gerektiğini söylemek gereklidir. Her ne kadar olumsuzlama ve karşı çıkma hali söz konusu olsa da, eleştirel bakış açısı daha çok ortak iyinin ve faydanın yakalanmasına özen gösteren bir bakış açısıdır. Modern toplumlarda ve hukuk devletlerinde yaşayan bireylerin ilk etapta eleştirel bakışı ve yapıcı tavrı tercih etmeleri son derece önemlidir.

d) Eleştirel Bakış Bilimsel Gelişmişliğin Temelinde Yatar

Bilimsel bilginin üretim süreçlerine bakıldığında, şüphe ve eleştirel bakışın önemi gözlenebilir. Bilindiği üzere, bilim insanının temel uğraşı alanı sosyal, somut ve fiziki olgular ve bunlar arasındaki ilişkilerdir. Bilim insanı bu olgulara yaklaşırken verili bilgiye dair şüpheci bir yaklaşım sergiler. Bu yaklaşımın bir sonraki aşaması eleştirel yaklaşımdır. Özellikle insanı konu alan sosyal bilimler, bu eleştirel yaklaşıma fazlasıyla ihtiyaç duymaktadır. Sosyal bilimlerdeki verili bilgiler kimi durumlarda o toplumun iç dinamiklerini yansıtmayabilir. Bu noktada, bilgi donanımına sahip sosyal bilimci eleştirel bakış açısını da devreye sokarak ilgi üretimini daha sağlıklı bir tabana oturtabilir ya da yanlış bilgiyi elemine edebilir.

3. Küresel Dünyada Eleştirel Bakış Açısının Önemi

Ulus devletinin sınırlarının aşındığı, bireylerin mobilite sürecine dahil olduğu küresel dünyada eleştirel bir bakış açısı yakalamak, bireylerin eğitim ve meslek yaşantılarında başarıyı yakalamaları için son derece önemlidir. Belki de hiç tanımadığı bir ülkede yaşayıp eğitim görme zorunluluğunda olan ya da bu yönde tercihi olan bireyler, analitik ve eleştirel düşünme yeteneğine sahip olmak durumundadır.

Geç modern dönemde ortaya çıkan riskler, bu risklerin bireyler özelinde oluşturduğu avantaj ve dezavantajlar, risk sonrası süreçlerde bireylerin muhtemel kazanımları ve küresel entegrasyon süreci, eleştirel bakışın önemini daha da arttırmaktadır. Bireysel ve toplumsal problemlere farklı açılardan bakıp eleştirel yaklaşımını devreye sokan bireyler, küresel dünyada kendisine yer edinebilmekte çok da zorlanmamaktadır. Öte yandan, bir dünya vatandaşı olmanın gereği, verili bilgilerin eleştirel bir süzgeçten geçirilmesi ve yapıcı eleştirilerin ortaya konmasından geçmektedir. Dijital dünya, tüketim kalıpları, sosyal medya ve diğer unsurlara, bahsedilen eleştirel ve analitik düşünme süreçleri sayesinde daha sağlıklı bir şekilde dahil olunabilir.

BİLİM FELSEFESİ

I. BİLİM NEDİR?

Toplumsal bir olgu olarak *bilim*, sonuçlarından *teknik* aracılığıyla yararlandığımız, gündelik yaşamımızdan toplumsal örgütlenme biçimlerine kadar bulgularına başvurduğumuz bir etkinliktir. Bilime her şeyden önce böyle bir “yararcı bilme” açısından önem ve değer veririz. Ama bilim, sadece “yararcı bilme” amacıyla yürütülen bir etkinlik de değildir; bilimde aynı zamanda “salt bilme” isteği de söz konusudur. Gerçek bir bilim insanı, bulgularının tekniğe dönüşüp toplumsal yarara yol açmasından mutluluk duyabilir; ama gerçek bir bilim adamını yönlendiren temel dürtü “salt bilme” isteğidir. “Salt bilme”, bireysel ya da toplumsal yararı ikinci planda tutan ve ön plana olgular hakkında sağlam bilgiler elde etmeyi ve giderek olgular topluluğunu, hatta evreni çıkar gözetmeyen bir gözle görebilme tutumudur. Kısacası, daha Aristoteles’in *Metafizik*’in başında belirttiği gibi, *bilmek için bilmektir*. Buna göre bilimi;

1. Dünyayı anlamada ve doğru bilgiye erişmede bir yaklaşım tarzı, bir yöntem olarak (süreç)
2. Böyle bir yaklaşım tarzının neticesinde orta çıkan bir sonuç, düzenli bilgiler topluluğu olarak (ürün) iki farklı açıdan açıklamak mümkündür.

Her bilimsel çalışmanın mutlaka hemen bir bilimsel başarı veya sonuç doğurması zorunlu değildir. Kanser gibi bir kısım hastalıkların üzerine yıllardan beri çalışıldığını unutmayalım. Burada bilimsel sonuçlar kadar, dünyaya bilimsel bir tarzda yaklaşma, olguları bilimsel bir yöntem dâhilinde değerlendirme de önemlidir. Yöntem olarak bilim, aşağıda da ayrıntılı olarak göreceğimiz gibi, bir takım zihinsel ve uygulamalı işlemler bütünüdür. Her tür gözlem, varsayım oluşturma, deneyler yapma ve kuram ve ilkelere varma bu zihinsel sürecin çeşitli aşamalarıdır. Ürün olarak bilim, “düzenli, doğru bilgiler bütünü” diye tanımlanır. Buna göre her iki yönü de dikkate alarak bilimin belli başlı özelliklerini kısaca belirtmeye çalışalım:

- Bilim *olgusaldır*: Bilim olgulara gidilerek doğrulanabilir önermeler ortaya koymaya çalışır.
- Bilim veya bilimsel bilgi *ilerleyicidir*: Bilim birikmeci ve artmacıdır.
- Bilim *nesneldir (objektif)*: Her ne kadar bilimsel bilgiyi üreten insan olsa da, yine de o mümkün merteye insandan bağımsız ve bütün insanlar için ortak olan bir değere sahiptir. Onun nesnelliğinin dayanağı konusunun nesnel olmasıdır. Bu yüzden o nesnel olarak doğrulanabilir veya yanlışlanabilir.
- Bilim, sürekli değişme, gelişme ve ilerlemeyi içeren *dinamik bir süreçtir*. Olmuş, bitmiş, donuk bir yapı bilimden uzaktır. Özellikle süreç olarak bilim dikkate alındığında, bilimin sürekli bir araştırma faaliyeti olduğu anlamına gelir bu. Böyle bir anlayış doğal olarak bizi bilimsel bilginin mutlak, değişmez olamayacağı sonucuna vardırır. Sürekli gözlem, deney ve araştırmalar eşliğinde ilerleyen gelişen bir sürecin ürünü olduğu anlaşılır.
- Bilimsel bilgiler akla, deneye ve gözlemlere dayalı olduğundan her zaman mantıksal bir tutarlılığı da bünyelerinde taşırlar. Bilimsel bilginin ait olduğu alt branşlara göre bir kesinlik ölçüsüne sahip olduğunu da hesaba katmalıyız. Bütün bilimsel branşlarda sonuçların kesin ‘matematiksel yasalar’ şeklinde ortaya konulmasını beklememek lazım. Matematik ve fizikteki kesinlik veya isabetliliği tarih ve psikoloji bilimleri arasında aramak doğru değildir.
- Bilim bize *öndeyilerde bulunma* imkânı tanır. Yapılan araştırmalar, elde edilen bulgular yani var olanın sağlıklı bir şekilde tespit edilmesine paralel olarak ‘olacak olan’ hakkında da sağlıklı tespitlerde bulunabilir.
 - Bilim *realisttir*: Dış dünya öznenen bağımsız ve gerçektir.
 - Bilim *rasyonalisttir*: Bu dünya anlaşılabilir, akla uygun bir dünyadır ve olguların akıl yoluyla kavranmaya elverişli belirli bir düzeni vardır.

- Bilim *nedenseldir*: Her şeyin bir nedeni vardır; doğadaki tüm olgular arasında neden-sonuç ilişkisi bulunur.
- Bilim *nicelcidir*: Varolan her şey ölçülebilir. Doğrudan ya da dolaylı olarak.

II. BİLİMLERİN TASNİFİ

Bilimleri bilgi yöntemleri, konuları ve amaçları bakımından üçe ayırabiliriz: Formel bilimler, doğa bilimleri ve insan bilimleri.

1. Formel (Biçimsel) Bilimler: konusunu doğadan almayan; yani duyu deneyinden gelmeyen, buna karşılık duyular üstü ideal bir varlık alanını ele alan bilim dallarına formel bilimler denir. Duyular alanının ötesinde kalan düşünce alanını ya da tasarlanan varlık alanını incelediği için formel bilimlere ideal bilimler de denir. Matematik ve mantık bu tür bilimlerdir. Her iki bilimin incelediği varlık alanı düşünceye veya tasarıma aittir. Örneğin, matematiğin bir ögesi olan rakam “bir”i doğada bulmak olanaksızdır. Yine mantığın bir önermesini doğada değil, düşüncede veya zihinde bulmaktayız. Görüldüğü gibi, formel bilimler konusu bakımından hem Formel bilimler, sembolleri kullanarak kendilerini ifade ettikleri için aynı zamanda bir ideal; yani yapay bir anlatım biçimine de sahiptirler. Bu nedenle diğer bilimlere göre en nesnel bilgi türleridir. Günümüzde hem doğa bilimleri hem de insan bilimleri, formel bilimlerin ifade biçimleri olan sembolleri kullanmak suretiyle daha nesnel olmayı amaçlamaktadırlar.

2. Doğa Bilimleri: Formel bilimlerin tersine, reel dünyada var olan varlıkların bilgisini inceleyen bilim dalına doğa bilimleri denir. Konu alanı reel varlık alanı olan doğa bilimleri, kendi içinde fizik bilimleri, yer bilimleri ve yaşam bilimleri olmak üzere üçe ayrılır.

Fizik bilimleri, doğa bilimleri içindeki varlıkları birçok açıdan ele alınarak, onlar hakkında olgusal, tümel ve doğru bilgiler verirler. Fizik, maddeyi, hareketi ve enerjiyi; kimya maddenin yapısını, bileşenlerini, özelliklerini ve değişimlerini; astronomi gezegenleri, yıldızları kısaca uzaya inceler.

Yer bilimleri, jeoloji, meteoroloji ve oşinografi(deniz bilimleri), mineraloji ve paleontoloji(fosil bilimi); **yaşam bilimleri,** biyoloji ve tıp bilimidir.

Doğa bilimlerinin temel özelliği, olgusal ve deneysel oluşlarıdır. Bu özelliği bu bilimlerin reel varlık alanı hakkında bilgi vermelerinden kaynaklanır. Olgu ve olgular arası ilişkiyi neden-sonuç bağıntısı ilkesine göre açıklamaya çalışırlar. Nedensellik ilkesi doğa bilimlerinin genel, kesin, tümel ve doğru yasalara erişmesinin en önemli temelidir. Doğa bilimleri, doğada egemen

olan yasalara varmayı kendine amaç edinmiştir. Çünkü doğadaki varlıklar, bir düzen içinde aynı yasalara göre hareket etmektedirler. Bu yasalar bulunur ve açıklanırsa doğadaki varlıkların ne olduğunu anlayabiliriz. Bu amaç doğrultusunda, doğa bilimcileri olgular üzerine deney ve gözlem yaparlar. Buldukları yargıları tümevarım yöntemiyle genelleyip yasaları elde ederler. Örneğin Galile değişik derecede eğik düzlemlerden nesneler kaydırarak (bu eğim 90 derece olduğunda kayma serbest düşmeye döner), her seferinde bu kaymanın veya düşmenin ne şekilde gerçekleştiğini ölçer. Farklı cisimler veya aynı cisimle değişik durumlarda bu deneyleri tekrarlayarak cismin $\frac{1}{2} gt^2$ formülüne uygun olarak düştüğünü tespit eder. Böylece doğa bilimlerinde bir olay hakkında yaptığımız sınırlı sayıdaki gözlemlerden sınıfın bütünü kapsayan bir genellemeye varma tarzındaki akıl yürütmeye tümevarım (endüksiyon) diyoruz. Sınırlı sayıdaki gözlemden aşırı genellemeler varmak elbette mantıksal açıdan haklı çıkarılamaz.

3. İnsan Bilimleri: İnsanı değişik boyutlarıyla inceleyen bilgi türüne insan bilimleri adı verilir. İnsan bilimleri, antropoloji, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi, dil bilimi ve tarih gibi insanı kendisine konu yapan bilimlerden oluşur. Tüm insan bilimleri insanı geçmiş, şimdi veya geleceği bakımından ele aldığı gibi, onu kültür yapan, toplum oluşturan, tarih yapan, siyaset yapan ve dil oluşturan varlık olarak ele alıp inceleyebilir. Kısaca bu bilimler, insanın yapıp ettikleriyle ve ne yapacaklarıyla ilgilenirler.

İnsan bilimlerinin konusu insan olduğu için, doğa bilimlerinde olduğu gibi kesin yasalara varamazlar; çünkü insan doğadaki cansız varlıklarda bulunan sabit ve genel yasalara bağlı hareket etmez. İnsan, cansız doğadan farklı olarak, özgür iradeye sahiptir. Nedensellik ve genel-geçer yasalar, insan bilimlerinde tam bir karşılık bulamazlar. Bu nedenle, insan bilimlerinin amacı genel-geçer yasalara varmak yerine, insanın yapıp ettiklerini anlamaktır. İnsan bilimleri, açıklama yöntemi yerine **anlama yöntemini** kullanırlar.